

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Stabilita personálního složení městského zastupitelstva – případová
studie města Trutnova**

Bakalářská práce

Autor: Filip Medelský
Studijní program: B 6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Filip Medelský

Studium: F13459

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Stabilita personálního složení městského zastupitelstva-
případová studie města Trutnov**

Název bakalářské práce AJ: Stability of personnel composition of the municipal council-case study of the city Trutnov

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl zjistit, zda voliči, hlasující v komunálních volbách, využívají své preferenční hlasy pro zajištění stability voleného orgánu nebo naopak usilují o personální obměnu voleného zastupitelstva. Práce bude na tuto otázku hledat odpověď v rámci voleb do Zastupitelstva města Trutnova. Časově se práce bude zabývat všemi komunálními volbami od vzniku ČR, tedy v letech 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 a 2012. Práce má charakter případové studie. Zkoumán bude vývoj komunální dimenze politiky, její institucionální rámec, volební systém při volbách do zastupitelstev a jeho jednotlivé faktory. Dále budou podány informace o komunálních volbách ve městě Trutnově a jejich výsledcích. V analytické části práce pak bude aplikován postup pro vymezení stability či nestability složení zastupitelstva, který v článku Preferenční hlasy v komunálních volbách-zdroj obměny či stability volených reprezentantů použil Jakub Šedo.

Balík, Stanislav. 2003. Komunální volby v České republice v roce 2002. Brno: Mezinárodní politologický ústav. Balík, Stanislav. 2006. "Komunální volby 2006." *Revue Politika* 4, č. 9. Balík, Stanislav. 2008. Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006. Brno: CDK. Balík, Stanislav. 2009. Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky. Praha: Grada Publishing Bernard, Josef. 2012. "Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky. *Sociologický časopis* 48, č. 4, 613-630. Šedo, Jakub. 2009. "Preferenční hlasy v komunálních volbách-zdroj obměny či stability volených reprezentantů." *Acta Politologica* 1, č. 3, 344-365. Chytilík, Roman, Šedo, Jakub et al. 2009. Volební systémy. Praha: Portál. Koudelka, Zdeněk. 2006. Obecní samospráva: zákon o obcích v komentovaném znění. Brno: Doplněk. Lebeda, Tomáš. 2009. "Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva." *Acta Politologica* 1, č. 3, 332-343.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek

Datum zadání závěrečné práce: 15.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 9. dubna 2016

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Jaroslavu Bílkovi za odborné rady a připomínky během tvorby této práce.

Anotace

Medelský, Filip. *Stabilita personálního složení městského zastupitelstva – případová studie města Trutnova*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2016, 69 s.

Bakalářská práce

Předkládaná bakalářská práce si klade za cíl zjistit, zda voliči, hlasující v komunálních volbách, využívají své preferenční hlasy pro zajištění stability voleného orgánu nebo naopak usilují o personální obměnu voleného zastupitelstva. Práce bude na tuto otázku hledat odpověď v rámci voleb do Zastupitelstva města Trutnova. Časově se práce bude zabývat všemi komunálními volbami od vzniku ČR, tedy v letech 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 a 2012.

Práce má charakter případové studie. Zkoumán bude vývoj komunální dimenze politiky, její institucionální rámec, volební systém při volbách do zastupitelstev a jeho jednotlivé faktory. Dále budou podány informace o komunálních volbách ve městě Trutnově a jejich výsledcích. V analytické části práce pak bude aplikován postup pro vymezení stability či nestability složení zastupitelstva, který v článku *Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů* použil Jakub Šedo.

Klíčová slova: komunální politika, komunální volby, městské zastupitelstvo, preferenční hlasování, Trutnov.

Annotation

Medelský, Filip. *Stability of personnel composition of the municipal council-case study of the city Trutnov*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2016, 69 pp.
The Bachelor Thesis

The Bachelor's thesis aims to determine whether voters in municipal elections use their preferential votes to ensure stability of the elected body or, on the other hand, whether they strive to replace the members of the elected council. The thesis will look for the answer to this question by analyzing elections to the Trutnov City Council. All municipal elections since the establishment of the Czech Republic, namely in 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 and 2012, will be covered.

The thesis takes the form of a case study. Development of the municipal dimension of politics, its institutional framework, electoral system in elections to local councils and related individual factors will be examined. Information about municipal elections in the city of Trutnov and their results will be provided. The analytical part of the thesis will apply a specific procedure to determine the stability or instability of the structure of the council, as described by Jakub Šedo in the article entitled “*Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů*” (“*Preferential votes in municipal elections – the source of alteration or stability of elected representatives*”).

Keywords: local politics, municipal election, municipal council, preferential voting, Trutnov.

Obsah

ÚVOD.....	9
1. Teoretická část	15
1.1 Výzkumný postup	15
1.2 Struktura obecní samosprávy	17
1.2.1 Struktura a pravomoci zastupitelstva obce.....	19
1.3 Komunální volební systém.....	20
1.3.1 Využívání preferenčních hlasů.....	23
1.3.2 Problematické aspekty komunálního volebního systému	24
1.4 Dopady preferenčního hlasování na rozhodování voličů.....	25
2 Město Trutnov a jeho komunální politická scéna	29
2.1 Komunální volby 1994.....	31
2.2 Komunální volby 1998.....	32
2.3 Komunální volby 2002.....	34
2.4 Komunální volby 2006.....	36
2.5 Komunální volby 2010.....	37
2.6 Komunální volby 2014.....	38
3 Analýza personální stability zastupitelstva	40
3.1 Znovu kandidující zastupitelé	42
3.2 Kandidáti, kteří v předešlém volebním období nebyli v zastupitelstvu ..	51
3.3 Využívání preferenčních hlasů trutnovskými voliči	57
ZÁVĚR	61
PRAMENY A LITERATURA	65
Prameny:	65
Tištěné.....	65
Internetové zdroje	65
Literatura:.....	66
PŘÍLOHY (seznam).....	69

ÚVOD

Politické procesy a volby na úrovni městských a obecních zastupitelstev jsou nepochybně velmi důležitou součástí politiky v demokratických politických systémech. Přesto však zůstávala komunální politika dlouhou dobu přehlíženou součástí celostátní politiky, stejně jako jí nebyla věnována dostatečná pozornost v rámci českého politologie. Toto přehlížení se dalo obhajovat potřebou soustředit se na vybudování a prozkoumání demokratických politických struktur na celostátní úrovni. S postupným procesem decentralizace rozhodovacích pravomocí, který se výrazně rozběhl v České republice především od počátku 21. století, se nicméně otázka fungování politiky na úrovni měst a obcí začala dostávat do popředí pozornosti politologické obce (Bubeníček et al. 2010: 7), což je nepochybně správné. Je to totiž právě komunální politika, která se mnohdy zabývá konkrétními a každodenními problémy a z dlouhodobého hlediska se také právě komunální politika těší největší důvěře mezi občany¹.

Bohužel, chápání komunální politiky je stále primárně determinováno centralistickým přístupem k tvorbě politiky a dochází tak k častému přenášení poznatků a teorií z celostátní úrovně i na úroveň lokální. Nicméně celostátní politika je velmi odlišná od té komunální. Na komunální úrovni je například běžná velká podpora nezávislých kandidátů a uskupení, které velmi často vznikají jen na krátké období před volbami. S touto praxí se na centrální úrovni, alespoň tedy v České republice, nesetkáváme. Komunální politika je navíc velmi variabilní a v každé obci či městě může nabývat různých podob (Čmejrek 2008: 13).

Jednou z nejdůležitějších proměnných, které mohou určovat charakter daného politického systému, je nepochybně požívaný volební systém. Ten má potencionálně velký vliv nejen na složení orgánů, které jsou prostřednictvím takového systému voleny, ale i na možnost voličů vyjádřit svou vůli. Například k obměně takového orgánu. Volební systém, užívaný

¹ Z reprezentativního šetření CVVM ze září 2015 vyplývá, že nejvyšší důvěře mezi obyvateli se těší obecní zastupitelstva a úřad starosty. Obě tyto ústavní instituce se těší shodně podpoře 64% občanů (CVVM 2015).

při volbách do městských a obecních zastupitelstev, je v rámci ostatních používaných volebních systémů v České republice zřejmě nejsložitější a pro běžného voliče nejméně přehledný (Lebeda 2009: 334). Komunální volební systém umožňuje relativně velkou volnost při výběru kandidátů a hlasování, díky uplatnění volné kandidátní listiny. Prostřednictvím udílení tzv. preferenčních hlasů² nabývá volič nezřídka dojmu, že může svým hlasem výrazným způsobem pomoci ke zvolení do zastupitelstva „novým“ osobnostem. Nicméně je zde i jiný pohled na věc, kdy možnost udílení preferencí může naopak podporovat personální kontinuitu, přičemž již zvolený zastupitel, který znovu kandiduje, může využít svoji větší známost před voliči a ti mu pak svými preferenčními hlasy mohou pomoci znovu proniknout do zastupitelstva i například z jinak nevolitelného místa (Šedo 2009: 346–347).

Cílem předkládané bakalářské práce je prozkoumat, zda voliči, kteří hlasovali v komunálních volbách v Trutnově, využívají možnost udílení svých preferencí jednotlivým kandidátům pro zajištění personální stability zastupitelstva města nebo, zda naopak pojmají volební systém jako možnost hledání personálních alternativ ke stávajícímu složení zastupitelstva. V rámci bakalářské práce tedy bude primárně zkoumáno, která z těchto dvou tendencí, tedy vůle k obměně, nebo naopak vůle ke stabilitě v rámci rozhodování voličů v Trutnově v komunálních volbách převládá. Z toho vyplývá, že práce si neklade za cíl přijít s univerzální odpovědí na tuto otázku v rámci celé komunální politiky, ale nalézt tuto odpověď právě pouze v případě města Trutnova.

Téma práce bylo zvoleno hned z několika důvodů. Jak bylo již avizováno v úvodu, komunální dimenze politiky je stále ještě ne zcela důsledně prozkoumanou oblastí politiky, na kterou se nesoustředí v rámci společenských věd dostatečná pozornost. Zároveň je město Trutnov bydlištěm autora práce a je mu tak zajištěn přístup k potřebným informacím a dobrá obeznámenost se zkoumanou problematikou. Dalším, ale neméně

² Volební zákon č. 491/2001 Sb. sice pojem *preferenční hlas* nezná, nicméně s hlasy, udělenými konkrétním kandidátům, je postupováno obdobně, jako s preferenčními hlasy, které jsou využívány na jiných úrovních (Šedo 2009: 346). Proto bude, z důvodu větší přehlednosti, bude v práci používán termín *preferenční hlasy*.

důležitým důvodem tvorby práce tohoto charakteru je fakt, že dosud takováto politologická práce o Trutnovu nebyla zpracována.

Z časového hlediska se bakalářská práce věnuje období let 1994 až 2014. Rok 2014, jako mezní bod zkoumání, je zvolen z důvodu prozatím posledních komunálních voleb, které se v daném roce odehrály a u kterých je tedy možnost pozorovat případnou změnu personálního složení zastupitelstva. Komunální volby v roce 1994, první volby do obecních a městských zastupitelstev v samostatné České republice, jsou jako výchozí bod zkoumání vybrány především proto, že je zde možnost porovnávání personálního složení zastupitelstva se stavem, který byl vytvořen prvními svobodnými volbami v roce 1990³. Práce se tedy kromě těchto dvou voleb bude zabývat také komunálními volbami v roce 1998, 2002, 2006 a 2010. Během zkoumaných 20 let došlo ke dvěma podstatným změnám právní úpravy komunálních volebních pravidel. Volby v roce 1994 a 1998 se řídily podle zákona č. 152/1994 Sb. o volbách do obecních zastupitelstev. Volební pravidla při komunálních volbách v letech 2002, 2006, 2010 a 2014 pak určoval zákon č. 491/2001 Sb. Nicméně oba dva volební zákony umožňovaly voličům stejné způsoby hlasování. Geograficky je práce vymezena pouze na město Trutnov a jeho městské zastupitelstvo.

Bakalářská práce má charakter jednopřípadové studie, jejímž základem je empiricko-analytický přístup. Práce tedy bude intenzivně studovat daný případ, v tomto případě tedy rovinu komunální politiky v Trutnově a chování voličů v otázce obměny nebo kontinuity volených orgánů města, v tomto konkrétním případě tedy zastupitelstva města.

Práce bude členěna do tří kapitol. V první kapitole práce bude představena metoda práce a postup výzkumu. Pro výzkum míry personální stability bude využit postup, který ve svém článku *PREFERENČNÍ HLASY V KOMUNÁLNÍCH VOLBÁCH – ZDROJ OBMĚNY ČI STABILITY VOLENÝCH REPREZENTANTŮ* použil Mgr. Jakub Šedo, Ph.D. Budou také definovány základní pojmy, se kterými se v práci dále bude autor zabývat, jedná se tedy především o konceptualizaci

³ Porovnání obměny složení zastupitelstva v rámci komunálních voleb 1990 by bylo bezpředmětné, vzhledem k tomu, že teprve docházelo k tvorbě komunální politické úrovně a jejich orgánů. Navíc, personální obměna v roce 1990 byla do značné míry vyvolána vnějšími celospolečenskými vlivy.

pojmu jako například obec a zastupitelstvo obce, a to dle současných právních norem. Popsán bude také volební systém a příslušné volební zákony, které se aplikují ve volbách do obecních a městských zastupitelstev a budou vysvětleny i jejich problematice aspekty, které mohou někdy vést i k výsledkům, které nemusejí přímo odpovídat vůli voličů. Akcentovány budou i faktory, které mohou ovlivňovat rozhodování voličů při přiřazení preferenčního hlasu, například tzv. inkumbenční efekt, který bude reflektován i v rámci výzkumů v zahraniční literatuře.

Druhá kapitola se již zabývá samotnou komunální politikou na úrovni města Trutnova a jejím vývojem. Stručně bude charakterizován samotný objekt práce, tedy město Trutnov. Následně bude poskytnut prostor pro popis výsledků jednotlivých komunálních voleb, konajících se v letech 1994, 1998, 2002, 2006, 2010 a 2014. Rozebrány budou též jednotlivá uskupení a výsledné exekutivní koalice, které po volbách vznikly.

Ve třetí části práce autor bude analyzovat výsledky komunálních voleb prostřednictvím postupu, který bude vysvětlen v první kapitole, a hledat tedy odpověď na otázku, jakým způsobem ovlivňovaly a ovlivňují preferenční hlasy personální podobu trutnovského zastupitelstva a zda se v průběhu času dá v této oblasti vysledovat nějaký trend, či nikoliv. Analýza se bude opírat o výpočty, které autor vysvětlí a provede. Získané informace a data budou zpracovány do tabulek a grafů.

Poslední kapitola této práce představuje závěr, kde bude provedeno celkové shrnutí bakalářské práce.

V oblasti výsledků voleb se autor bude především opírat o databázi výsledků voleb, která je veřejně přístupná na webu Českého statistického úřadu *Volby.cz*. Dalším zdrojem budou místní informační zdroje, jakými jsou například dokumenty Městského úřadu Trutnov. Mezi informační prameny jsou též zařazeny zákony upravující jak proces voleb, tak i samotný lokální politický systém.

V první, teoreticky-deskriptivní části práce, je využita především odborná literatura, která se zabývá fenoménem politiky na komunální úrovni a chováním voličů na této úrovni politického soupeření. Téma komunální politiky a s ní spojené problematiky, není v rámci dosavadního stavu odborné literatury české politologie zpracováno tak podrobně, jako

jiná témata politické vědy, proto budou využity i práce zahraničních autorů, kteří se věnují problematice voleb na místní komunální úrovni. Je ale zároveň nutné konstatovat, že především v posledních letech dochází ke zvyšování počtu vydaných českých publikací na toto téma.

V oblasti publikací na téma komunální politiky můžeme považovat za jednoho z neaktivnějších autorů politologa doc. PhDr. Stanislav Balíka, Ph.D. z Masarykovy univerzity v Brně. Některé z jeho publikací jsou pak využity i v této práci.

V první, teoretické, kapitole budou využity knihy Stanislava Balíka, konkrétně tituly *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006* a *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Z těchto publikací bude autor čerpat informace o vývoji komunální dimenze politiky. Další knihou, na které se autor podílel, je publikace *Komunální volby v České republice v roce 2002*, ve které autor popisuje výsledky komunálních voleb v roce 1994, 1998 a 2002.

Dalším autorem, který bude v teoretické části využit, je doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc., konkrétně jeho kniha *Obce a regiony jako politický prostor*. Nicméně stěžejním zdrojem této práce je již výše zmiňovaná práce Jakuba Šeda *Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů*. V tomto článku se Jakub Šedo zabývá výzkumem celkem osmi městských zastupitelstev. V jejich rámci zkoumal vliv preferenčního hlasování na složení daného zastupitelstva. Z jeho výzkumu vyplynulo, že voliči, nehledě na velikost obce, svými přidělenými preferencemi spíše podporují dosavadní zastupitele, a tedy personální stálost zastupitelstva. Problematickými aspekty komunálních volebních pravidel se autor zabývá ve svém článku *Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva*. Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D. hodnotí volební proces při volbách do zastupitelstev jako zavádějící a voliče matoucí. Dalším důležitým aspektem při hlasování voličů, tedy vlivem jednotlivých charakteristik kandidátů, jako

je například tzv. inkumbenční efekt⁴, se ve svém článku zase zabývá Mgr. Josef Bernard, Ph.D. Další informační zdroj, kniha Zdeňka Koudelky *Obecní samospráva: zákon o obcích v komentovaném znění*, poslouží pro popis vývoje obecní samosprávy v rámci zkoumaného období.

⁴ Potenciální výhoda, kterou mohou ve volbách disponovat držitelé politických postů oproti svým protikandidátům (Bernard 2012: 614).

1. Teoretická část

Volební systém při komunálních volbách, který je užíván v České republice, umožňuje zdánlivě velkou volnost při procesu hlasování. S užíváním institutu preferenčního hlasování nicméně volební systém vyvolává zavádějící dojem, že volič má relativně podstatné možnosti ovlivnit personální složení voleného orgánu, v tomto případě zastupitelstva města či obce. Samotný volební systém je nicméně tak složitý a v konečném důsledku nepřehledný, že veřejnost do jisté míry máte a vyvolává v ní neopodstatněná očekávání (Lebeda 2009: 334).

Zda preferenční hlasování opravdu voliči primárně využívají proto, aby dosáhli obměny voleného orgánu v personální rovině, nebo zda naopak takovéto možnost hlasování je spíše využíváno pro udržení personální stability zastupitelstva, bude v této práci tedy zkoumáno na úrovni voleb do zastupitelstva města Trutnova.

1.1 Výzkumný postup

Samotný výzkum, kterým budeme hledat odpověď na prověřovanou otázku práce, bude upravenou variantou zkoumání, který ve svém článku *Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů* použil politolog Jakub Šedo. V tomto článku Šedo rozdělil dosavadní zastupitele, kteří znovu kandidovali, do několika kategorií, vycházejících z jejich postavení na kandidátních listinách a úspěšnosti v získání preferenčních hlasů (Šedo 2009: 347–348).

Kandidáty, kteří obhajují mandát, v tomto výzkumu rozdělíme do celkem šesti kategorií. První kategorii představují kandidáti, kteří byli umístěni v rámci kandidátky na volitelném⁵ místě, byli zvoleni, a byli by zvoleni i v případě, že by se o jejich úspěchu rozhodovalo pouze na základě získaných preferenčních hlasů. Podpora takovýchto kandidátů ukazuje na to,

⁵ Pod pojmem volitelné místo se rozumí takové umístění na kandidátní listině, které by v případě, že by voliči mohli dávat hlasy pouze kandidujícím subjektům jako celku, zaručovalo kandidátům na těchto postech zvolení do zastupitelstva. Tedy v případě, že například strana dokázala ve volbách získat 5 mandátů v zastupitelstvu, za volitelná místa bude označováno prvních 5 míst v rámci kandidátní listiny (Šedo 2009: 347).

že voliči podporují spíše personální stabilitu zastupitelstva (Šedo 2009: 347).

Druhou zkoumanou kategorií představují kandidáti nominovaní na volitelném místě, byli zvoleni, ale v případě, že by rozhodoval o zvolení pouhý počet obdržných preferenčních hlasů, tito kandidáti by zvoleni nebyli. Na kandidátní listině se vyskytovali kandidáti, kteří získali více preferenčních hlasů, ale nepřekročili daný limit více než 10% preferenčních hlasů, než je průměr dané kandidátky (Šedo 2009: 347). Vyšší výskyt zastupitelů, spadajících do této kategorie, by pak ukazoval na to, že voliči mají motivaci k obměně zvolených zastupitelů, nicméně nastavení volebního systému jim tuto snahu maří.

Třetí kategorie zahrnuje ty stávající zastupitele, kteří na kandidátce zastávali volitelný post, ale přesto nebyli zvoleni. Níže kandidujícím se podařilo překročit 10% limit a získali tak na jejich úkor post zastupitele (Šedo 2009: 347). Tento případ by demonstroval to, že voliči se svými preferenčními hlasy snaží personálně obměnit zastupitelstvo.

Další kategorií pak budou představovat dosavadní zastupitelé, kteří byli na kandidátce dislokováni na nevolitelném místě, ale díky preferenčním hlasům voličů se jim podařilo do zastupitelstva znovu proniknout, překročili limit 10%⁶ (Šedo 2009: 348). Voliči preferovali stabilitu zastupitelů a podpořili je, i když navrhuující kandidátní subjekty mohly preferovat jiné kandidáty.

V rámci páté skupiny jsou zahrnuti zastupitelé na nevolitelném místě, kteří nebyli zvoleni, ale v případě, že by se o zisku mandátu rozhodovalo pouze na základě absolutního počtu získaných preferenčních hlasů, ke zvolení by jim to stačilo. Došlo k situaci, kdy získali větší počet preferenčních hlasů než někteří zvolení kandidáti, nicméně se jim nepodařilo překročit onen limit 10% pro postup vzhůru. (Šedo 2009: 348).

Poslední kategorií v rámci kandidátů, kteří obhajují svůj mandát, pak představují kandidáti, kteří svůj mandát neobhájili a neobhájili by ho ani

⁶ Za předpokladu, že tento limit přesáhlo více kandidátů, oni získali nejvíce preferenčních hlasů, a byli tak zvoleni (Šedo: 348).

v momentě, kdy by rozhodoval o zvolení pouze počet preferenčních hlasů (Šedo 2009: 348).

Co se týká „nových“ kandidátů, myšleno tedy těch kandidátů, kteří v daných volbách neobhájí mandát, pro jejich rozdělení můžeme použít stejné kategorie, jako pro kandidáty obhájící mandát (Šedo 2009: 357–358). V tomto případě pak bude důležité se především zaměřit na dvě kategorie. Konkrétně tedy na skupinu nových kandidátů, kteří byli na kandidátce umístěni na nevolitelném místě, ale díky uděleným preferenčním hlasům se jim podařilo získat mandát zastupitele a pak těch, kteří byli na nevolitelném místě, nezískali mandát, avšak jenom kvůli tomu, že se jim nepodařilo překročit limit více než 10% preferenčních hlasů nad průměr dané kandidátky. Ale v případě, že by rozhodoval o zvolení pouze samotný počet získaných preferenčních hlasů, mandát by se jim podařilo uzmout. Za předpokladu, že by podíl kandidátů v těchto dvou kategoriích byl vysoký, dá se předpokládat, že voliči se snažili o obměnu složení zastupitelstva, a tedy že své preferenční hlasy směřovali k těmto kandidátům právě proto, že se snažili „nové tváře“ prohlašovat do zastupitelstva.

Jenom pro pořádek je ještě nutné zmínit, že do výzkumu budou zahrnuti pouze ti kandidáti, kteří byli na listinách stran, které se dostaly do zastupitelstva, tedy překročily uzavírací klauzuli 5% a jejich kandidáti měli tak možnost získat mandát.

1.2 Struktura obecní samosprávy

Hlava sedmá Ústavy České republiky definuje jako základní samosprávní celek státu obec, která má být spravována obecním zastupitelstvem (Zákon č. 1/1993 Sb.: Čl. 99–102). Jelikož je tato definice, i vzhledem k logice Ústavy, celkem vágní a obecná, obecní samosprávu více upravuje zákon č. 128/2000 Sb. o obcích⁷, ve kterém jsou ustanoveny také další orgány obce, kterými jsou rada obce, starosta, obecní úřad, komise, za předpokladu, že obci byl svěřen výkon pravomocí na úseku přenesené

⁷ Ten nahradil zákon o obcích, který byl přijat ještě v rámci federativního Československa, konkrétně se jedná o zákon č. 376/1990 Sb. (Vodička, Cabada 2011: 384).

působnosti, a také zvláštní orgány obce. Zastupitelstvo a rada si mohou také zřídit své vlastní orgány – výbory⁸ a komise (Čmejrek 2008: 40).

Zákon o obcích také rozlišuje podmínky, za kterých obci náleží statut města nebo statutárního města. Obec, ve které žije minimálně 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda PS PČR po vyjádření vlády. Statutární města pak určuje samotný zákon o obcích. V současné době zákon určuje celkem 25 statutárních měst (Zákon č. 128/2000 Sb.: §4).

Obec vykonává samostatnou působnost a také působnost přenesenou. V rámci samostatné působnosti vykonává obec dle zákona o obcích: „záležitosti, které jsou v zájmu obce a jejích občanů, pokud nejsou svěřeny zákonem krajům nebo pokud nejde o výkon přenesené působnosti, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zvláštní zákon“ (Zákon č. 128/2000 Sb.: § 35). Obce se tedy řídí při výkonu své samostatné působnosti pouze zákonem. Naproti tomu, při výkonu přenesené působnosti, jsou obce vázány nejen zákonnými předpisy, ale i směrnicemi a nařízeními výše postavených orgánů státní správy (Vodička, Cabada 2011: 388). V oblasti výkonů samostatné působnosti pak má obec pravomoci vydávat obecně závazné vyhlášky, v případě, že disponuje přenesenou působností, pak mohou orgány obce vydávat obecně závazná nařízení (Zákon č. 128/2000 Sb.: § 35).

Obec vykonává své pravomoci prostřednictvím svých orgánů. Nejdůležitějším orgánem obce je zastupitelstvo, kterému je vyhrazeno rozhodování o nejdůležitějších věcech v rámci obce. Tento orgán také jako jediný z obecních orgánů disponuje demokratickou legitimitou, jelikož je volen přímo občany ve volbách.

⁸ Zřízení výborů je povinné ve dvou případech, a to v případě kontrolního a finančního výboru. Pokud na území obce žije nejméně 10% občanů hlásících se k jiné než české národnosti, má zastupitelstvo povinnost ustanovit také výbor pro národnostní menšiny (Zákon č. 128/2000 Sb.: § 117–121).

1.2.1 Struktura a pravomoci zastupitelstva obce

Hlavním orgánem obecní samosprávy je zastupitelstvo. Zastupitelstvo je voleno jako celek na 4 roky, přičemž počet jeho členů je odvozován od počtu obyvatel obce nebo města a stanovuje ho samo příslušné zastupitelstvo, a to nejpozději 85 dní před konáním dalších komunálních voleb (Vilímek 2003: 26).

Zvolený člen zastupitelstva⁹ disponuje reprezentativním mandátem, tedy zastupitel není vázán žádnými nařízeními, které by ovlivňovaly jeho rozhodování v rámci projednávaných věcí, a na který vzniká nárok okamžikem zvolení, nicméně svých práv a povinností se člen zastupitelstva ujímá složením slibu, ke kterému obvykle dochází na ustavující schůzi zastupitelstva (Koudelka 2006: 59–62). Zastupitel má hned několik pravomocí. Jedná se například o právo iniciativy, tedy právo překládat návrhy zastupitelstvu, či jiným orgánům, jichž je členem, dále o právo interpelace¹⁰ a právo na informace, kdy má zastupitel právo požadovat informace související s výkonem jeho funkce od zaměstnanců obecního úřadu. S funkcí zastupitele jsou však spojeny i některé povinnosti. Od člena zastupitelstva se například vyžaduje, aby se aktivně účastnil zasedání (Koudelka 2006: 64–66). Zastupitel se při svém rozhodování musí též vyvarovat střetu zájmů a v případě, že by tento střet hrozil, je povinen tento fakt sdělit před hlasováním, které by tento střet zájmů zahrnovalo. Zastupitelstvo jako celek následně rozhodne, zda je tento střet natolik problematický, aby vylučoval daného zastupitele z projednávání a rozhodování (Zákon č. 128/2000 Sb.: §83).

⁹ Funkce zastupitele je neslučitelná s výkonem profese zaměstnance příslušného obecního či městského úřadu, finančního nebo krajského úřadu (pokud zde vykonává práci vztahující se k jeho obci), dále je neslučitelná s postem státního zástupce, soudce, člena, viceprezidenta nebo dokonce prezidenta Národního kontrolního úřadu či předsedy Úřadu pro ochranu osobních údajů (Zákon č. 491/ 2001 Sb.: §5). Kandidát v takovéto pozici sice může kandidovat, ale musí do tří dnů od ustanovujícího zasedání nového zastupitelstva učinit příslušné kroky k rozvázání svého neslučitelného pracovního poměru (Koudelka 2006: 57–58).

¹⁰ Zastupitel má právo interpelovat nejen radu a její jednotlivé členy, ale i vedoucí organizačních složek obce, statutární orgány příspěvkových organizací dané obce a její zástupce v právnických osobách založených obcí (Koudelka 2006: 64–65).

Zastupitelstvo jako celek má následně pravomoci¹¹ především na úseku samostatné působnosti obce, schvaluje tedy například rozpočet a závěrečný účet města za daný rok, vydává obecně závazné vyhlášky, zřizuje nebo ruší příspěvkové organizace obce, zřizuje výbory zastupitelstva a volí jejich členy nebo zřizuje městskou policii. Do pravomoci zastupitelstva také spadá vyhlášení místního referenda nebo například i rozhodování o názvech ulic či jiných veřejných prostranství. Významné pravomoci má zastupitelstvo i vzhledem k radě obce či města, určuje počet členů rady, ze svých řad volí starostu, místopředsedu i ostatní členy rady a případně je odvolává z funkcí. Zastupitelstvo také rozhoduje o majetkoprávních úkonech obce (Zákon č. 128/2000 Sb.: §84–85).

Zastupitelstvo se musí k jednání sejít minimálně jednou za 3 měsíce¹², přičemž tato jednání svolává a řídí starosta. Jednání jsou přístupná pro veřejnost a pořizuje se z nich zápis (Zákon č. 128/2000 Sb.: §95).

1.3 Komunální volební systém

Po politických a společenských změnách po roce 1989 došlo i ke změně volebního systému pro komunální volby. Po roce 1990 na území České republiky platily de facto čtyři zákonné úpravy volebního systému používaného při volbách na komunální úrovni (Balík 2009: 83).

Prvním z volebních zákonů byl Zákon České národní rady č. 368/1990 Sb., který byl přijat dne 5. září 1990 a podle kterého se řídily první svobodné komunální volby v listopadu roku 1990. Zákon stanovil jako základ volebního systému systém volných kandidátních listin (Outlý 2004: 38–39). Volební systém zvyhodňoval malé strany, protože nebyla určena žádná uzavírací klauzule. Na volebním lístku byly uvedeny všechny kandidující subjekty a v rámci každého z nich byl také uveden seznam kandidátů tokového uskupení (Zákon č. 368/1990 Sb.: §22). Volič pak měl možnost svoji volbu provést třemi způsoby. Mohl označit jednu volební stranu, čímž dal hlas všem jejím kandidátům, nebo mohl volit jednu volební stranu a z ostatních stran mohl vybrat jednotlivé kandidáty, čímž získali hlas

¹¹ Kompletní seznam pravomocí je vyjmenován v Zákonu o obcích.

¹² Výjimkou je ustavující zasedání po volbách, které musí být svoláno do 15 dnů od vyhlášení výsledků voleb (Vilímeček 2003: 28).

všichni označení kandidáti a z kandidátů označené volební strany pak hlas získalo tolik kandidátů, kolik zbývalo do počtu členů zastupitelstva po odečtení jednotlivě označených kandidátů. Konečně byla také možnost označit kandidáty napříč volebními uskupeními, maximálně však tolik, kolik se volilo členů zastupitelstva. Volič tak dostal možnost panašování hlasů, což je v rámci volebních systémů používaných v České republice, ojedinělá možnost (Balík 2003: 18). Počet členů zastupitelstva byl pak stanoven na 7 až maximálně 80, dle počtu obyvatel obce (Zákon č. 368/1990 Sb.: §33). Volební systém se dal považovat za personalizovaný poměrný systém, při kterém pořadí na kandidátce nehrálo žádnou fakticky výraznou roli. Určující pro získání mandátů byl počet hlasů, které jednotliví kandidáti obdrželi. (Balík 2003: 19).

Komunální volby 1994, první v historii samostatné ČR, proběhly dle stejného volebního systému, jako ty v roce 1990. Nicméně některé změny v určitých oblastech přinesl zákon č. 152/1994 Sb. Z důležitých změn je možné jmenovat snížení rozsahu možného počtu členů zastupitelstva, nově muselo být v zastupitelstvu minimálně 5 členů a maximálně 55, dáno to bylo opět počtem obyvatel. Nezávislí kandidáti či jejich uskupení museli pro možnost kandidatury sesbírat petici se stanoveným procentem podpisů¹³ občanů obce, což vedlo k tomu, že nezávislí kandidáti začali preferovat kandidaturu na kandidátkách politických stran jako bezpartijní nebo vytvářeli účelová politická uskupení, pro jejichž registraci stačí petice s tisícovkou podpisů (Koudelka 1995: 62–63). Pro převod odevzdaných hlasů na mandáty byl použit systém Sainte-Laguë¹⁴, který zvýhodňoval méně úspěšné strany. Změnilo se také přidělování mandátů na kandidátkách. Mandáty byly přerozdělovány kandidátům v pořadí z hlasovacího lístku, přednost však dostávali ti, kteří svým ziskem hlasů nejméně o 10% přesáhli průměrný počet hlasů na kandidáty daného volebního subjektu (Vilímek 2003: 19–20). Takovýto kandidát tedy postupoval na první místo kandidátky.

¹³ Pro sdružení nezávislých kandidátů bylo nutné odevzdat petici s podpisy minimálně 7% občanů obce. U petice pro jednotlivé nezávislé kandidáty byla pak procentuální hranice stanovena dle velikosti města (Zákon č. 152/1994 Sb.: § 25).

¹⁴ Sečtené hlasy byly postupně děleny řadou čísel 0,5; 1,5; 2,5...n-0,5 (Koudelka 1995: 63).

Dle stejného právního základu byly organizovány i další komunální volby, které se konaly 13. a 14. listopadu roku 1998 (Balík 2003: 20).

Otázka volebního systému při volbách do obecních zastupitelstev znovu vyvstala v roce 2000, kdy v rámci takzvaného Tolerančního patentu, tedy dodatku ke Smlouvě o vytvoření stabilního politického prostředí, který mezi sebou uzavřely ČSSD a ODS, byla zmíněna i snaha o změnu komunálního volebního systému, která měla vést k vyšší stabilitě zvolených obecních orgánů (Balík 2009: 84). Z této dohody následující rok vzešel zákon č. 491/2001 Sb., který tedy novelizoval stávající volební systém. Jednou z nejdůležitějších změn bylo zavedení uzavírací klauzule, která v současné době činí 5%¹⁵ z celkového počtu hlasů ve volbách vyděleného celkovým počtem volených zastupitelů a vynásobeného počtem osob na kandidátní listině příslušné stany nebo hnutí (Balík 2009: 98). Došlo také ke změně stávající volební formule. Sainte-Laguë byl nahrazen D'Hondtovou metodou, dělením celkového počtu odevzdaných hlasů pro volební stranu řadou čísel 1, 2, 3...n, kdy n- představuje počet volených členů zastupitelstva. Tato úprava nahrávala a nahrává stranám s větším volebním ziskem a naopak znevýhodňuje „menší“ strany, neboť faktická uzavírací klauzule může být v určitých případech vyšší, než je dáno zákonem (Chytilík et al. 2009: 195–196). Možnost změny pořadí na kandidátce zůstala nezměněna (Zákon č. 491/2001 Sb.: §45).

V jiných aspektech se komunální volební systém neodlišuje od volebních systémů do jiných zastupitelských orgánů. Aktivní volební právo mají občané ČR¹⁶ starší 18 let, kteří mají v dané obci nahlášen trvalý pobyt. Pasivním volebním právem disponují lidé starší 18 let, u kterých není překážka ve výkonu volebního práva, a kteří jsou v dané obci přihlášení k trvalému pobytu (Zákon č 491/2001 Sb.: § 5). Volby vyhláší prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich samotným konáním, přičemž řádné

¹⁵ V případě, že by nastala situace, kdy by uzavírací hranici nepřekonal alespoň dva kandidující subjekty, snižuje se uzavírací hranice vždy o jedno procento, dokud tedy nedojde k tomu, že ji překročí alespoň dvě kandidátky (Balík 2009: 98–99).

¹⁶ Volební právo mohou mít i občané jiného státu, kterým právo volit přisuzuje mezinárodní úmluva (Zákon č. 491/2001 Sb.: §4).

volby probíhají ve dvou dnech, v pátek a v sobotu (Zákon č. 491/2001 Sb.: §3), tedy stejně jako při jiných volbách.

1.3.1 Využívání preferenčních hlasů

Míra udílení preferenčních hlasů není v České republice konstantní veličinou, ale její využívání se v rámci jednotlivých měst a obcí poněkud liší. V rámci velikosti obcí můžeme pozorovat, že podíl preferenčních hlasů na celkovém počtu odevzdaných hlasů je nejvyšší v menších obcích, v obcích do velikosti 5000 lidí se tento podíl pohybuje okolo 10%. Naopak ve velkých volebních obvodech je pak tento podíl relativně zanedbatelný (Balík et al. 2015: 39–40).

V otázce toho, které kandidáty voliči při svém preferenčním hlasování upřednostňují, můžeme vycházet pouze z omezených dat, které nám poskytnou jen základní informace o takovýchto kandidátech. Nicméně z výsledků, které jsou prezentovány v knize *Dvacet let komunálních voleb v ČR*, je možné určit, že voliči svými preferenčními hlasy především podporují kandidáty ve věkové skupině 28–58 let, a to bez výrazných odchylek v rámci velikosti sídel. Oproti tomu preferenčními hlasy nejsou příliš podporováni mladí kandidáti pod 22 let, ani ti výrazně starší nad 74 let (Balík et al. 2015: 44–46). Nadprůměrný zisk preferencí pak také vykazují osoby, které jsou na předních místech kandidátek, konkrétně na pozicích 1–6, a to v rámci volebních obvodů¹⁷ v celé České republice (Balík et al. 2015: 47). V rámci kandidátek jednotlivých politických stran můžeme pozorovat další zajímavý trend, a to ten, že s postupem let se snižuje význam preferenčního hlasování, respektive, že preferenční hlasování nějakým výrazným způsobem nepřeměňuje pořadí zvolených kandidátů od původní podoby kandidátky. Význam preferenčních hlasů tak klesá s časem a také se stoupající velikostí sídla, kdy mají preferenční hlasy největší význam v malých obcích, přičemž ve větších městech jejich vliv klesá (Balík et al. 2015: 54–58).

¹⁷ Největší vliv pak mají preferenční hlasy ve středně velkých volebních obvodech (obce 5001–15000 obyvatel), kde je možné také pozorovat zvýšenou míru preferencí, které dostává lídr kandidátky. V obcích se středně velkým zastupitelským orgánem získává lídr v průměru o 1,6x více preferenčních hlasů, než je průměr příslušné kandidátní listiny (Balík et al. 2015: 47).

1.3.2 Problematické aspekty komunálního volebního systému

Volební systém do zastupitelstev měst a obcí patří v rámci užívaných volebních systémů nejen k těm nesložitějším, ale také k nejméně přehledným a nejvíce zavádějícím. Tomáš Lebeda ve svém článku *Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva* diagnostikuje tři hlavní problémy užívaného systému, tedy zavádějící volební systém, možné problémy při přidělování mandátů a irelevantnost uvádění celostátních výsledků komunálních voleb (Lebeda 2009: 334).

Volební systém je pro voliče zavádějící především v tom, že vzhledem k možnostem, jak může volič označit hlasovací lístek, tedy možnost například označit tolik kandidátů, kolik je voleno zastupitelů, a to navíc napříč všemi kandidujícími subjekty, vyvolává dojem, že volič primárně nevolí politickou stranu nebo hnutí, ale konkrétní osobnost, kterou preferuje. Toto přesvědčení je však mylné. Hlas, který volič odevzdá pro „svého“ kandidáta je především hlasem¹⁸ pro kandidátní listinu, na které se takovýto kandidát objevuje (Lebeda 2009: 334–335). Pro rozdělení mandátů dochází ke sčítání hlasů, kdy se sčítají hlasy, které dostali jednotliví kandidáti na listině, a hlasy, které dostala strana jako celek. Tento součet je následně dělen D'Hondtovým dělitelem. Mandáty se tedy rozdělují primárně mezi jednotlivé kandidující subjekty (Lebeda 2009: 335). Teprve až v momentě, kdy jsou rozděleny počty mandátů mezi úspěšné subjekty, dochází k personalizaci mandátů. V tomto případě jsou pak pochopitelně zvýhodněny osoby na předních příčkách kandidátky, protože pro postup vzhůru v rámci kandidátky je nutné překonat minimálně o 10%¹⁹ průměrný zisk preferenčních hlasů ostatních kandidátů v rámci kandidátní listiny. Při tomto nastavení pak může docházet k mnohým excesům při přidělování mandátů, kdy mohou preferenční hlasy kandidátů na spodních místech

¹⁸ Naproti tomu například při preferenčním hlasování v rámci volebního systému při volbách do PS PČR jsou odděleny hlasy pro kandidátní listinu od preferenčních hlasů pro konkrétní kandidáty. Preferenční hlasy pak opravdu slouží především pro posílení pozice daných kandidátů v rámci kandidátky (Lebeda 2009: 337).

kandidátky paradoxně pomoci ke zvolení výše postaveným kandidátům (Lebeda 2009: 338–341).

Komunální volební systém také produkuje určitý politologický problém, který vyplývá z nemožnosti jednoznačné interpretace celostátních výsledků komunálních voleb. Úspěch totiž nejde měřit ani počtem získaných mandátů, tak jako je tomu například při volbách do Poslanecké sněmovny, ani počtem získaných hlasů. V rámci mandátů narážíme na problém - počet zvolených zastupitelů poměrně neodpovídá rozložení voličstva²⁰ (Lebeda 2009: 341–342). Na základě obdržených hlasů pro dané strany se však relevantní výsledky o volební podpoře jednotlivých uskupení také nedají vyvozovat, především proto, že v rámci volebního systému disponuje každý volič jiným faktickým počtem hlasů, a to v závislosti na velikosti jím voleného zastupitelstva (Lebeda 2009: 342–343). Prostý počet získaných hlasů či mandátů tak nic nevyovídá o celospolečenské podpoře stran, byť bývá často takto interpretován.

1.4 Dopady preferenčního hlasování na rozhodování voličů

S možností preferenčního hlasování souvisí i otázka, podle čeho se voliči rozhodují o udělení hlasu pro určitého kandidáta. Většina autorů odborné literatury zabývající se sférou komunální politiky se shoduje, že role politických stran a jejich ideologických a programových východisek a názorů je v rovině komunální politiky relativně omezená²¹. Naopak je zde velký význam role nezávislých kandidátů a případně i jejich uskupení, které se dokáží výrazně prosazovat především v menších obcích a městech (Čmejrek 2008: 57–65). Z této tendence tedy můžeme usuzovat, že pro rozhodování voličů jsou určující jiné skutečnosti, které úzce souvisejí se samotným profilem a charakteristikami jednotlivých osob, jež kandidují v komunálních volbách. Právě tyto charakteristiky jim tedy pomáhají v jejich rozhodování v momentě, kdy nemají, na rozdíl od voleb například

²⁰ Ve vesnici, kde žije třeba 150 obyvatel, se volí 7 zastupitelů, zatímco ve více než milionové Praze má zastupitelstvo „jen“ 70 členů (Lebeda 2009: 342).

²¹ Tento jev není nikterak vzácný, například i v USA může vidět, že v rámci komunálních voleb, že voliči méně ztotožňují svoje rozhodnutí s jejich preferencemi v rámci stranického systému, a do popředí se dostávají jiné preference, jako je například sociální identifikace voličů či skupin voličů s kandidátem (Kaufmann 2004: 10–13).

do Poslanecké sněmovny, dostatek informací pro uskutečnění svého volebního rozhodování, což je způsobeno kupříkladu tím, že volební programy v rámci komunálních voleb jsou obvykle méně určité než v oblasti „velké“ celostátní politiky. Navíc, ideologická diferenciacie v rámci kandidujících uskupení je často zanedbatelná (Bernard 2012: 615).

Nicméně, v rámci toho, jak voliči nahlíží na charakteristiky kandidátů, byly definovány dvě hypotézy. V rámci jedné se předpokládá, že voliči vybírají kandidáty v závislosti na svých vlastních stereotypních představách o tom, jak by ideální „zástupce“ lidu měl vypadat (Bernard 2012: 615). Tuto teorii podporuje například výzkum, který uskutečnili Marsha Matson a Terry Susan Fine, kteří zkoumali výsledky místních voleb v Miami-Dade County na Floridě v roce 1996. Autoři v této práci označují místní volby jako *low information election* (Fine, Matson 2006: 49), na které není zaměřena přílišná pozornost médií a voliči tak mají horší možnost získat relevantní informace o kandidátech. Výsledky tohoto výzkumu pak ukazovaly, že voliči při svém výběru preferují zástupce většinové společnosti, v tomto případě oproti příslušníkům hispánské komunity (Fine, Matson 2006: 64). Výsledky též naznačily, že voliči upřednostňují kandidáty, kteří jsou na volebních listinách na vyšších postech (Fine, Matson 2006: 64–65).

Druhá hypotéza nám pak říká, že voliči si spíše budou vybírat kandidáty, kteří se jim podobají, například v rámci sociální vrstvy či jinými charakteristikami, a to tedy s očekáváním, že tito kandidáti budou pak v rámci zvolení lépe obhajovat jejich zájmy (Bernard 2012: 616).

V rámci zkoumání komunální politiky je také často zmiňován vliv tzv. inkubenčního efektu, tedy tendence voličů upřednostňovat kandidáty, kteří již mají předchozí politickou zkušenost. Kandidáti, kteří ve volbách obhajují svůj mandát, tak mají výhodu oproti ostatním kandidátům. Tento efekt byl potvrzen v rámci české komunální politiky i politiky v jiných zemích²². Již v roce 1981 zkoumali Albert Karning a Oliver Walter pravděpodobnost znovuzvolení starostů a členů místních rad ve Spojených

²² Při volbách do Kongresu v USA v letech 2002 a 2004 bylo například znovuzvoleno přes 90% inkumbentů (Stone 2010:178).

státech, přičemž zjistili, že více než 70% starostů bylo v místních volbách znovuzvoleno a pouze v 11,7% případů se většina inkumbentů nedokázala v následných volbách prosadit a své posty ztratila. Navíc výsledky se nijak výrazně nelišily v závislosti na velikosti zkoumaných municipalit (Karning, Walter 1981: 890–898). Důvodů, proč je stávající zastupitel znovuzvolen, může být celá řada, kandidát může být více známý, jeho činnost ve funkci může být mezi voliči vnímána pozitivně nebo je zde i možnost, že ve své funkci má lehčí možnost dostat se například k financím, které pak může využít ve své volební kampani, a tím tedy získat nad ostatními kandidáty výhodu (Bernard 2012: 616–617).

Pål Martinussen zkoumal inkumbenční efekt na místní úrovni při komunálních volbách v Norsku v 90. letech, přičemž se snažil analyzovat domněnku, že voliči podporují dosavadní zastupitele především proto, že jsou spokojeni s jejich výkonem funkce v předešlém volebním období. Nicméně Martinussen dochází k závěru, že tento argument se nedá prokázat, a to z důvodu toho, že voliči jsou o komunálních záležitostech často málo informováni a také proto, že občané nejsou často schopni oddělit to, o čem se rozhoduje na místní úrovni, od toho, co je rozhodováno na úrovni centrální. Vliv na to má nepochybně malá informovanost voličů. (Martinussen 2004: 239–251).

I v tuzemské politologii byl prokázán vliv inkumbenčního efektu²³. Josef Bernard a Dan Ryšavý zjistili, že znovu kandidující zastupitelé mají vysokou šanci na znovuzvolení, a to až 80%, oproti tomu ostatní kandidující mají svou šanci nepoměrně nižší, pohybuje se pouze okolo 20% (Bernard 2012: 619). Jakub Šedo zase zjistil, že stávající kandidáti jsou častěji dosazováni na čelní místa kandidátek, a tak mohou využít nejen své známosti, ale také nastavení volebního systému a jsou tak ještě výrazněji zvýhodněni (Šedo 2009: 352–359). Výzkumy navíc prokázaly, že tyto hodnoty se nijak výrazně neliší ani v závislosti na velikosti obce. I v menších obcích je šance kandidátů na spodních postech v rámci

²³ Tento jev je viditelný i například při dalších volbách. Například zastupitelé měst a obcí tvoří nezanedbatelnou část členů krajských zastupitelstev, kteří bývají obvykle ve volbách úspěšnější než ostatní kandidáti (Ryšavý, Šaradín 2011: 108–111).

kandidátních listin přibližně stejná, jako je celorepublikový průměr (Bernard 2012: 619). Stanislav Balík pak při svém studiu politické a stranické stability zastupitelstev obcí ležících v okrese Šumperk zjistil, že voliči neholdují radikálním obměnám složení zastupitelstev a ve výsledcích voleb převažuje stabilita a kontinuita, a to i přes variabilitu jednotlivých zkoumaných obcí (Balík 2010: 28–29). Tento trend potvrdily i výsledky výzkumu, které ve své knize prezentovali Stanislav Balík, Petr Gongala a Kamil Gregor. Ti zjistili, že v uplynulých 20 letech se míra personální stability zastupitelstev v České republice drží na přibližně stejné úrovni²⁴ a to bez ohledu na velikost zastupitelstva (Balík et al. 2015: 25–27).

Na základě těchto výzkumů se dá tedy konstatovat, že čeští voliči v komunálních volbách dávají přednost personální stabilitě voleného zastupitelstva a jejich podpoře se často těší stávající zastupitelé, kteří tak využívají výhody, které jim jejich politická pozice poskytuje.

²⁴ Je však možné pozorovat to, že se snižuje počet zastupitelů, kteří získali v jedné volbě mandát, a v dalších již poté nekandidovali, jejich procentuální podíl se mezi lety 1994 až 2014 snížil z 10% na 5% (Balík et al. 2015: 26).

2 Město Trutnov a jeho komunální politická scéna

Tato kapitola si klade za cíl stručně představit základní charakteristiku oblasti výzkumu, v tomto případě tedy města Trutnov. Před samotným výzkumem personální stability trutnovského městského zastupitelstva bude také představen politický vývoj trutnovské politické scény v rámci sledovaného období této bakalářské práce, tedy mezi lety 1994 a 2014, což představuje celkem šest komunálních voleb, které se v tomto časovém období odehrály. Data o volebních výsledcích budou primárně čerpána z volebního webu Českého statistického úřadu *Volby.cz*.

Město Trutnov leží na severovýchodě Královéhradeckého kraje. Rozkládá se na březích řeky Úpy v nadmořské výšce asi 430 metrů nad mořem (Město Trutnov 2016). Katastrální výměra města je 103,36 km², což z Trutnova dělá 13. největší město České republiky, co se rozlohy týče (Město Trutnov 2016). V současnosti v Trutnově žije 30 893 obyvatel, z toho 14 916 mužů a 15 977 žen. Průměrný věk obyvatele Trutnova je pak 41,9 let (Veřejná databáze ČSÚ 2016). Co se týká věkové struktury obyvatel, dominantní je podíl obyvatelstva v ekonomicky aktivním věku, tedy mezi 15–64 lety, nicméně, tento podíl klesá, na úkor růstu počtu obyvatel v důchodovém věku 65+ (Veřejná databáze ČSÚ 2016).

Míra nezaměstnanosti v okrese Trutnov se z dlouhodobého hlediska řadí mezi jednu z nejvyšších v rámci celého kraje. Míra nezaměstnanosti v Trutnově dosahovala v říjnu 2015 hodnoty 5,8%, zatímco průměr v Královéhradeckém kraji byl jen 4,6% (Veřejná databáze ČSÚ 2015).

V rámci trhu práce je v Trutnově nejvíce lidí zaměstnáno v průmyslu, konkrétně se jedná o téměř třetinu všech pracujících obyvatel. Dalším významným sektorem, co se pracovních míst týče, jsou nepochybně veřejné služby, mezi které se dají zařadit veřejná správa, zdravotní a sociální péče a i zaměstnanci ve školství a vzdělávání. V těchto sektorech je zaměstnáno přibližně 21% obyvatel Trutnova (Berman Group 2015: 23).

V minulosti měl Trutnov statut okresního města, od 1. ledna 2003 pak má Trutnov statut obce s rozšířenou působností (Město Trutnov 2016).

V rámci politické scény působí v Trutnově místní buňky téměř všech důležitých celostátně působících politických stran, tedy Česká strana

sociálně demokratická (ČSSD), Občanská demokratická strana (ODS), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), od komunálních voleb v roce 2010 je v zastupitelstvu také zastoupena TOP 09 a od posledních komunálních voleb i hnutí ANO 2011 (Město Trutnov 2016). Od roku 2002 naopak není v zastupitelstvu zastoupena KDU-ČSL²⁵ (Volby.cz 2016).

Dále zde fungují různá místní politická sdružení a hnutí. Tím nejdéle působícím je Volba pro město, která v komunálních volbách kandiduje již od roku 1998, přičemž při všech svých pokusech byla úspěšná a do zastupitelstva opakovaně pronikla. V rámci jiných místních sdružení docházelo k výrazné fluktuaci, nicméně v rámci posledních voleb v roce 2010 a 2014 se ustanovila místní volební kandidátka Sdružení pro Trutnov²⁶, které v těchto dvou volbách dokázalo uspět a dokázalo získat mandáty v zastupitelstvu (Volby.cz 2016).

V 90. letech bylo zastupitelstvo, z politického hlediska, relativně roztržité²⁷. Po zavedení volební klauzule, která se poprvé užíla při volbách v roce 2002, se počet stran v zastupitelstvu ustálil na počtu okolo 6 stran, po posledních volbách došlo k mírnému nárůstu volebních uskupení zastoupených v zastupitelstvu na 8 (Volby.cz 2016), což bylo primárně způsobeno úspěchem nového politického hnutí ANO 2011. Tím, že menší strany, jako Strana zelených, Liberálně ekologická strana a Česká pirátská strana postavily společnou kandidátku (Žít v Trutnově 2014), která dokázala uspět, což by pro tyto strany, za předpokladu, že by kandidovaly jednotlivě, bylo mnohem obtížnější.

Velikost městského zastupitelstva se dlouhodobě pohybuje na počtu 33 zastupitelů, pouze při prvních svobodných komunálních volbách bylo

²⁵ Strana není v poslední době v rámci trutnovské politiky ani aktivní, například nedokázala postavit kandidátku do posledních dvou komunálních voleb (Volby.cz 2016).

²⁶ Tento název však byl již použit ve volbách v roce 1998, nicméně nejednalo se o oficiální název kandidujícího subjektu. Oficiální název byl *Sdružení nezávislých kandidátů* (Just 1999: 168–170).

²⁷ Vzhledem k absenci uzavírací klauzule dokázalo do zastupitelstva proniknout velké množství stran a hnutí, často v počtu pouze jednoho zastupitele. V rámci funkčního období 1994–1998 mělo zastupitele 9 subjektů, přičemž dva z nich měly pouze po jednom zastupiteli. Po volbách 1998 bylo v trutnovském zastupitelstvu dokonce 12 subjektů, z nichž čtyři disponovaly pouze jedním zastupitelem (Volby.cz 2016).

voleno zastupitelstvo ve velikosti čtyřicet členů²⁸ (Just 1991: 163). Do rady města je už od roku 1990 voleno vždy jedenáct zastupitelů (Město Trutnov 2016).

2.1 Komunální volby 1994

První komunální volby v rámci samostatné České republiky se konaly ve dnech 18. a 19. listopadu 1994. V Trutnově v těchto volbách kandidovalo celkem jedenáct politických subjektů (Volby.cz 2016). Vedle celostátně zavedených a významných politických formací, jakými byly ODS, KDU-ČSL, ČSSD, která kandidovala v koalici se Svobodnými demokraty; komunisté, kteří kandidovali v koalici s nezávislými kandidáty, a kandidátky Občanské demokratické aliance (ODA), která kandidovala v koalici s Demokratickou unií (DEU), se o přízeň voličů ucházely i menší a méně významné politické subjekty, jako Strana zelených (SZ), Důchodci za životní jistoty (DŽJ), Strana demokratické levice (SDL), Liberální strana národně sociální (LSNS), nebo Českomoravská strana středu (ČMSS). Na společné kandidátce pak kandidovali zástupci Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa (SPR-RSČ) a politického hnutí Sdružení důchodců ČR (SDČR) (Volby.cz 2016). Plně obsazenou, tedy 33 člennou kandidátku byli schopni podat pouze sociální demokraté, komunisti a lidovci. ODS měla na kandidátce 32 lidí, stejně jako zelení. Třicet kandidátů pak do voleb vyslala ODA, dvacet dva republikáni a SDČR, po dvaceti kandidátech pak obsahovaly kandidátky Strany demokratické levice a Důchodců za životní jistoty. Další dvě volební uskupení pak, vzhledem k počtu navržených kandidátů, byly jenom do počtu. Liberální str. národně sociální měla pouze 9 kandidátů a ČSMS pak dokonce pouze 2 (Volby.cz 2016).

Volební účast v těchto volbách činila 53,6%, což z pohledu průměrné volební účasti ve Východočeském kraji²⁹ představovalo slabý výsledek (Volby.cz 2016).

²⁸ Nový počet volených zastupitelů byl schválen na mimořádném zasedání zastupitelstva dne 17. 9. 1994 (Just 1995: 206).

²⁹ Průměr volební účasti ve Východočeském kraji byl 69,45 % (Volby.cz).

Vítěznou stranou v komunálních volbách se stala ODS, v jejímž čele byl dosavadní starosta Ing. Gustav Hillebrand. Na druhém místě pak skončila Koalice ČSSD a SD, třetí místo se podařilo získat komunistům. Do zastupitelstva se podařilo proniknout všem kandidujícím subjektům, s výjimkou ČMSS a LSNS (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 1: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 1994

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Mandáty
ODS	32,38%	11
Koalice ČSSD, SD	15,25%	5
Sdružení KSČM, NK	14,36%	5
Koalice ODA, DEU	11,71%	4
KDU-ČSL	7,26%	2
SZ	7,19%	2
DŽJ	4,47%	2
Koalice SPR-RSČ, SDČR	3,32%	1
SDL	3,17%	1

Zdroj: Volby.cz 2016

Z nově zvolených zastupitelů bylo 10 (30,3%) bez politické příslušnosti, nejvíce zastupitelů, 11³⁰, pak mělo politickou příslušnost k vítězné Občanské demokratické straně. Po volbách utvořily koalici vítězná ODS spolu s ČSSD a Občanskou demokratickou aliancí. V tomto složení disponovala tato koalice většinou 20 hlasů v rámci třiatřicetičlenného zastupitelstva. Starostou byl opět zvolen nominant ODS Gustav Hillebrand (Just 1995: 289–290).

2.2 Komunální volby 1998

V komunálních volbách 13. a 14. 11. 1998 kandidovalo v Trutnově hned 14 kandidátek politických stran a uskupení. Samozřejmě své

³⁰ Po rozkolu uvnitř ODS na přelomu let 1997 a 1998 z klubu zastupitelů ODS v městském zastupitelstvu odešli tři jeho členové, kteří vytvořili zastupitelský klub Unie svobody (Just 1999: 162).

kandidátky postavily politické strany operující na celostátní úrovni, tedy ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a čerstvě vzniklá Unie svobody. Dále své kandidátky podaly i menší strany a hnutí, jako například Živnostenská strana (ŽN), Demokratická unie (DEU), SPR-RSČ, Česká strana národně sociální (ČSNS), Strana zelených (SZ). V rámci jedné kandidátky pak kandidovali Důchodci za životní jistoty, Strana pro otevřenou společnost a nezávislí kandidáti. Kandidovala místní politická sdružení, jako Volba pro město nebo Sdružení nezávislých kandidátů, kteří vystupovali pod názvem Sdružení pro Trutnov (Just 1999: 168–170). Dále svou kandidátku podalo i hnutí Nezávislí. (Volby.cz 2016).

Plnou kandidátku, tedy 33 kandidátů, měly Unie svobody, ČSSD, KDU-ČSL, Demokratická unie, Sdružení nezávislých kandidátů-Sdružení pro Trutnov, Strana zelených, Volba pro město a republikáni. Po třiceti dvou kandidátech měly listiny ODS, Živnostenské strany a ČSNS. Společná kandidátka DŽJ, Strany pro otevřenou společnost a nezávislých pak čítala jen 31 kandidátů (Volby.cz 2016).

Volební účast oproti roku 1994 výrazně poklesla, voleb se celkem zúčastnilo 38,74% oprávněných voličů. To bylo i výrazně pod průměrem Královéhradeckého kraje, kde byl průměr účasti voličů při volbách na úrovni 52,27% (Volby.cz 2016).

Vítězství ve volbách se podařilo obhájit ODS, nicméně ta zvítězila pouze s mírným náskokem před ČSSD. Třetí příčku získali komunisté. Ostatní strany pak nepřekročily úroveň 10% hlasů. Z kandidujících stran se do zastupitelstva nedostali pouze republikáni a národní socialisté (Volby.cz 2016).

Ze zvolených zastupitelů bylo 15 bez politické příslušnosti, což byl nárůst oproti roku 1994 (Volby.cz 2016). Tento fakt byl determinován tím, že kandidovala velká množství uskupení, přičemž mnohá z nich byla schopna sestavit kandidátku jenom tak, že na ní umístila velké množství „nezávislých“ kandidátů.

Tabulka č. 2: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 1998

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
ODS	18,91%	6
ČSSD	17,77%	6
KSČM	11,40%	4
Unie svobody	9,58%	3
Sdružení pro Trutnov	9,56%	3
Volba pro město	8,58%	3
DEU	4,60%	1
DŽJ, OS a NK.	4,55%	2
KDU-ČSL	4,49%	2
ŽS	3,94%	1
Nezávislí	2,84%	1
SZ	1,62%	1

Zdroj: Volby.cz 2016

Na zasedání zastupitelstva 6. prosince byl novým starostou zvolen volební lídr ODS Mgr. Ivan Adamec³¹. Koalici v městském zastupitelstvu vytvořila ODS spolu s VPM, Uníí svobody, Sdružením nezávislých kandidátů-Sdružení pro Trutnov, KUD-ČSL a Živnostenskou stranou. Rada města měla opět 11 členů (Just 1999: 183–185).

2.3 Komunální volby 2002

Termín komunálních voleb v roce 2002 vyšel na dny 1. a 2. listopadu³². Jednalo se o první volby po úpravě volebního zákona, který zaváděl uzavírací volební klauzuli ve výši 5% (Balík 2008: 67). V Trutnově své kandidátky představilo deset politických stran a hnutí. Jako obvykle kandidovali lidé za ODS; ČSSD; KSČM a KDU-ČSL. Svou kandidátku také podala Volba pro město (VPM) a Unie svobody-Demokratická unie (US-DEU). Dále kandidovala i místní uskupení nezávislých kandidátů, a ta tedy pod označením Sdružení nezávislých; Trutnov 21 a Nezávislí. Svou

³¹ Dosavadní starosta Hillebrand v těchto volbách již nekandidoval (Just 1999: 140).

³² Ve stejném termínu se konalo 2. kolo voleb do Senátu PČR, ve kterém zvítězil kandidát ODS a dosavadní starosta Adamec (Volby.cz 2016).

kandidátní listinu také odevzdala Strana za životní jistoty, za ni však kandidovalo pouze 10 kandidátů (Volby.cz 2016). Z ostatních kandidujících subjektů měly plně zaplněnou kandidátku, tedy třicet tři členů, všechny, s výjimkou KDU-ČSL, která měla na své kandidátce jen 30 členů a hnutí Trutnov 21, které disponovaly 31 kandidáty (Volby.cz 2016).

Volební účast se ve srovnání s rokem 1998 nijak výrazně nezměnila, voleb se zúčastnilo 36,22% všech oprávněných voličů (Volby.cz 2016).

Ve volbách opět zvítězila ODS, která výrazně porazila ČSSD. Ta skončila na druhém místě. Na třetí pozici se umístilo Sdružení nezávislých, jen s těsným náskokem před KSČM. Do zastupitelstva se dostalo celkem 6 subjektů, neúspěchem volby nakonec skončily pro lidovce, Nezávislé, Trutnov 21 a Stranu za životní jistoty (Just 2003: 161). 13 ze zvolených zastupitelů pak neměli žádnou politickou příslušnost, třináct zastupitelů pak disponovalo politickou příslušností k ODS (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 3: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 2002

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
ODS	30,86%	13
ČSSD	16,36%	6
Sdružení nezávislých	11,33%	4
KSČM	11,22%	4
VPM	11,15%	4
US-DEU	6,62%	2

Zdroj: Volby.cz 2016

Na ustavujícím zasedání zastupitelstva, které po volbách proběhlo 13. listopadu, byl starostou opět zvolen Ivan Adamec z ODS a místostarosty Ing. Hana Horynová (Sdružení nezávislých) a Mgr. Tomáš Hendrych (VPM), kteří tyto pozice také zastávali již v minulém volebním období. Rada města měla znovu jedenáct členů a byli v ní zástupci ODS, VPM, US-DEU a Sdružení nezávislých (Just 2003: 167–168).

2.4 Komunální volby 2006

Ve volbách 2006 se o přízeň trutnovských voličů ucházelo celkem devět stran a hnutí, tedy o jedno méně než před čtyřmi lety. Kandidátní listiny podaly ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL, Zelení, Volba pro město, sdružení Trutnováci, Sdružení nezávislých kandidátů-Evropští demokraté a také Strana zdravého rozumu, jejíž listina však obsahovala pouze 2 kandidáty (Just 2007 :146). Sdružení Trutnováci pak na kandidátní listině představilo pouze patnáct kandidátů, ostatní strany a uskupení měly kandidátky plně obsazené (Volby.cz 2016). Do zastupitelstva města se již tradičně volilo 33 zastupitelů (Just 2007: 146).

Volební účast se oproti předchozím komunálním volbám mírně zvýšila, a to na hodnotu 37,51%. Tato hodnota však stále znamenala podprůměr v rámci okresu Trutnov³³ (Volby.cz 2016).

Výsledky voleb ani tentokrát neznamenal žádné překvapení. Znovu zvítězila vládnoucí ODS, v čele se starostou Adamcem, přičemž získala více než dvakrát více hlasů než druhá ČSSD. Na třetím místě pak skončilo sdružení Volba pro město, které si oproti předchozím volbám polepšilo asi o 2% hlasů. Po pauze se do zastupitelstva znovu dostala i Strana zelených (Volby.cz 2016). Došlo k mírnému snížení počtu zastupitelů, kteří neměli žádnou politickou příslušnost, v nově zvoleném zastupitelstvu jich bylo jedenáct, čtyři z nich byli zvoleni na kandidátce Volby pro město (Volby.cz 2016).

³³ V něm byla průměrná volební účast 48,83% (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 4: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 2006

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
ODS	39,13% ³⁴	14
ČSSD	15,09%	5
Volba pro město	13,58%	5
KSČM	11,58%	4
SNK-ED	8,02%	3
SZ	6,64%	2

Zdroj: Volby.cz 2016

Koaliční smlouvu podepsali 1. listopadu zástupci ODS, VPM, SNK-ED a Strany zelených, kteří v zastupitelstvu tak ustanovili pohodlnou většinu 24 hlasů. Starostou zůstal Ivan Adamec. V jedenáctičlenné radě měla ODS 6 radních, VPM 3 a SNK-ED a zelení po jednom zástupci (Just 2007:198).

2.5 Komunální volby 2010

Ve volbách do zastupitelstva města, které se konaly ve dnech 15. a 16. října 2010 své kandidátní listiny prezentovalo celkem do subjektů. Znovu kandidovaly všechny strany, které byly v letech 2006–2010 zastoupeny v trutnovském zastupitelstvu³⁵. Nově kandidovaly i Věci veřejné, TOP 09, Česká pirátská strana, Demokratická strana zelených. Celkem se voličům představilo 10 kandidátek (Volby.cz 2016). S výjimkou ČSSD, která na své kandidátce měla 32 kandidátů a České pirátské strany, která byla schopna představit pouze 10 kandidátů (Volby.cz 2016).

Volební účast opět zaznamenala mírný nárůst oproti roku 2006, k volbám dorazilo 41,48% všech oprávněných voličů, tedy přibližně o 4% více, než v roce 2006 (Volby.cz 2016).

Volby skončily, jako už tradičně, triumfem Občanské demokratické strany, která získala sice o něco méně hlasů než před čtyřmi lety, ale stále to

³⁴ Tato hodnota je výrazně nadprůměrná i v rámci výsledků ODS napříč republikou.

Průměrný volební zisk ODS ve městech byl 26,6% (Balík 2006).

³⁵ Kandidáti, kteří byli zvoleni v rámci kandidátky SNK-ED v těchto volbách kandidovali na listině Sdružení pro Trutnov (Cajthaml 2010).

bylo o více než 22% více hlasů, než kolik dostala ČSSD, která se, také již tradičně, umístila na druhém místě. Spolu s nimi se do zastupitelstva znovu dostaly Volba pro město, KSČM, Sdružení pro Trutnov a nově i TOP 09. Jiné strany neuspěly (Volby.cz 2016). Z celkového počtu 33 nově zvolených zastupitelů bylo celkem 10 z nich bez politické příslušnosti. Jako už tradičně bylo nejvíce zastupitelů z ODS, celkově čtrnáct, tedy celý jejich zastupitelský klub (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 5: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 2010

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
ODS	37,66%	14
ČSSD	15,19%	5
Volba pro město	11,76%	4
Sdružení pro Trutnov	11,17%	4
KSČM	10,14%	4
TOP 09	5,06%	2

Zdroj: Volby.cz 2016

Vedení radnice po těchto volbách zůstalo beze změn. Místa v radě obsadili zástupci ODS, VPM a Sdružení pro Trutnov, tedy stran které měly v zastupitelstvu většinu 22 hlasů z 33, přičemž rozložení postů v radě odpovídalo síle stran v zastupitelstvu. ODS měla v radě 7 zástupců, další dva partneři měli po dvou postech. Starostou byl znovuzvolen Ivan Adamec, místostarosty pak Hana Horynová a Tomáš Hendrych (Trutnovinky 2010).

2.6 Komunální volby 2014

V zatím posledních komunálních volbách, konaných ve dnech 10. - 11. října 2014, kandidovalo celkem 9 politických stran a hnutí. Jednalo se o Českou stranu sociálně demokratickou, Úsvit přímé demokracie s podporou politické strany Domov³⁶, Sdružení pro Trutnov, TOP 09, Volba pro město

³⁶ Tato kandidátka měla pouze 32 členů, ostatní kandidátky byly na plném stavu, tedy 33 kandidátů (Volby.cz 2016).

Trutnov, Žít v Trutnově³⁷, Komunistická strana Čech a Moravy, hnutí ANO 2011 a Občanská demokratická strana (Volby.cz 2016).

Volební účast dosáhla 39,78%, byla tedy o něco menší než v roce 2010 (Volby.cz 2016). Volby vyhrála znovu ODS, nicméně její zisk byl nižší než v roce 2010 o 8,5% hlasů. Na druhém místě skončilo hnutí ANO 2011 a třetí byla ČSSD. Jediným kandidujícím subjektem, který ve volbách neuspěl, byla kandidátka hnutí Úsvit přímé demokracie s podporou politické strany Domov (Volby.cz 2016). V nově zvoleném zastupitelstvu bylo celkem jedenáct zastupitelů bez politické příslušnosti (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 6: Výsledky voleb do Zastupitelstva města Trutnova 2014

Politický subjekt	Podíl hlasů v %	Počet mandátů
ODS	29,16%	10
ANO 2011	14,32%	5
ČSSD	12,74%	4
Žít v Trutnově	9,36%	3
Sdružení pro Trutnov	9,18%	3
KSČM	8,98%	3
VPM	8,57%	3
TOP 09	5,33%	2

Zdroj: Volby.cz 2016

Koaliční jednání byla velmi rychlá, necelých 48 hodin po uzavření volebních místností spolu podepsaly koaliční smlouvu ODS, VPM, Sdružení pro Trutnov a TOP 09 (Cajthaml 2014). Na prvním zasedání zastupitelstva po volbách byl neuvolněným starostou města znovuzvolen Mgr. Ivan Adamec, posty jeho zástupců také znovu obsadili Ing. Hana Horynová a Mgr. Tomáš Hendrych, oba byli zvoleni jako uvolnění místostarostové. Rada byla zvolena 11členná, přičemž 6 zástupců v ní má ODS, po dvou zástupcích má Sdružení pro Trutnov a Volba pro město a jednoho radního má TOP 09 (Cajthaml 2014a).

³⁷ Jedná se o společnou kandidátku Strany zelených Liberálně ekologické strany a České pirátské strany (Žít v Trutnově 2014).

3 Analýza personální stability zastupitelstva

V této kapitole budeme analyzovat to, jakým způsobem využívají voliči při komunálních volbách v Trutnově své hlasy, respektive, zda svým hlasováním přispívají k personální kontinuitě městského zastupitelstva a snaží se takovouto stabilitu udržet, nebo zda naopak jejich preferencí je spíše volit do zastupitelstva města nové osoby, které tam v předcházejícím volebním období nebyly, a personálně tedy obměnit složení zastupitelstva.

Jak bylo již popsáno v první kapitole, v rámci tohoto výzkumu rozdělíme kandidáty do městského zastupitelstva na ty, kteří v předcházejícím období zastávali funkci zastupitele, a na ty, kteří kandidovali bez toho, že v předešlém období byli členy zastupitelstva. Znovuzvolení zastupitelů, kteří již v rámci předešlého volebního období byli členy městského zastupitelstva, bude bráno jako potvrzení toho, že voliči při svém hlasování preferují udržení personální stability zastupitelstva. Naopak v případě, že budeme pozorovat velké množství kandidátů, kteří uspěli nebo alespoň měli potenciál uspět v rámci voleb, a nebyli v předchozím volebním období členy městského zastupitelstva, můžeme pak formulovat závěr, že trutnovští voliči při svém hlasování více preferují nové kandidáty a snaží se tak personálně obměnit stávající složení zastupitelstva.

V tomto výzkumu budou zahrnuti pouze kandidáti takového politického subjektu, který se ve volbách dokázal probojovat do městského zastupitelstva a jeho kandidáti tak měli reálnou možnost na získání mandátu. Informace o kandidátech jsou čerpány z volebního serveru Českého statistického úřadu *Volby.cz*, údaje o zastupitelích, kteří pak v rámci jednotlivých volebních období zasedali v městském zastupitelstvu, a o případných obměnách v zastupitelstvu, souvisejících s odstoupením řádně zvolených zastupitelů a jejich nahrazení příslušnými náhradníky, byly získány z internetových stránek města Trutnova, případně pak z údajů, které byly zaznamenány v *Kronice města Trutnova*.

V rámci námi sledovaného období, tedy mezi lety 1994 až 2014, mělo zastupitelstvo města Trutnova stabilně 33 členů zastupitelstva³⁸. Nicméně pochopitelně docházelo k fluktuaci zastupitelů, související tedy s odstoupením některých zastupitelů a nástupem jejich náhradníků. Počet osob, které zasedaly v zastupitelstvu v příslušném volebním období, se v rámci jednotlivých období lišil.

Tabulka č. 7: Absolutní počet osob, které v daném volebním období zasedaly v zastupitelstvu³⁹.

Volební období	Počet zastupitelů
1994–1998	38
1998–2002	40
2002–2006	35
2006–2010	35
2010–2014	35

Zdroj: Město Trutnov 2016

Je možné vypořádat, že v každém námi zkoumaném volebním období došlo k personálním změnám v zastupitelstvu města. Míra takovéto obměny je relativně stabilní, nejvíce obměn v zastupitelstvu bylo v letech 1998 až 2002, kdy celkem sedm řádně zvolených zastupitelů na svůj mandát rezignovalo⁴⁰. V posledních třech volebních obdobích pak můžeme vidět

³⁸ V rámci prvních svobodných komunálních voleb v roce 1990 bylo voleno do zastupitelstva 40 členů, město bylo při tom rozděleno do 3 volebních obvodů, ve kterých se volil příslušný počet zastupitelů (Just 1991: 163–164). Před volbami v roce 1994 pak zastupitelstvo města rozhodlo na své schůzi, konané 17. srpna, o stanovení nového počtu zastupitelů, a to tedy na počet 33 (Just 1995: 205).

³⁹ Jedná se tedy o všechny osoby, které měly statut zastupitele města v rámci daného období, bez ohledu na to, jak dlouho byly držiteli tohoto mandátu.

⁴⁰ Tři zastupitelé přitom na svůj mandát rezignovali hned na ustavující schůzi zastupitelstva, která se konala 23. listopadu 1998. Konkrétně se jednalo o zastupitelkyni zvolenou na kandidátce Živnostenské strany pí. Alenu Hůlkovou, zastupitele za Demokratickou unii Mgr. Karla Vašíčka a p. Milana Lhotáka, který byl zvolen na kandidátce sdružení Nezávislí (Just 1999: 172). V rámci kandidátky Živnostenské strany pak po volbách došlo i k tomu, že rezignovali i náhradníci p. Libor Šrol, Ing. Zdeněk

relativní stabilitu zastupitelstva, kdy v rámci každého tohoto období se svého mandátu vzdali dva řádně zvolení zastupitelé.

3.1 Znovu kandidující zastupitelé

V rámci této části analýzy budeme zkoumat, jaká je úspěšnost zastupitelů, kteří v rámci daného volebního období zastávali funkci zastupitele, a to i v případě, že v této funkci nezůstali celé volební období při jejich pokusu o znovuzvolení do městského zastupitelstva. Za předpokladu, že by analýza ukázala, že voliči více preferují svými preferenčními hlasy dosavadní městské zastupitele, bylo by možné říci, že voliči své preferenční hlasy primárně využívají proto, aby podpořili personální stabilitu zastupitelstva. Zároveň by tento fakt mohl sloužit jako důkaz inkumbenčního efektu, tedy toho, že dosavadní držitelé mandátu mají v rámci voleb výhodu před těmi, kteří mandát v předešlém volebním období nadrželi.

Naopak v případě, že velké množství kandidátů obhajujících mandát bude spadat do kategorií, kdy byli zastupitelé zvoleni pouze díky tomu, že jiní kandidáti v pořadí za nimi nedokázali překonat mezní limit 10% průměrného počtu preferenčních hlasů v rámci dané kandidátky nebo dokonce do kategorie, že nebyli schopni uspět ani v případě, že byli na kandidátce dislokováni na volitelném místě, protože kandidáti, kteří byli umístění pod nimi, dokázali překonat 10 procentní hranici a získali tak na jejich úkor mandát. Takovéto případy by pak ukazovaly, že voliči svými preferenčními hlasy preferují personální obměnu zastupitelstva a jejich hlasování v komunálních volbách je do jisté míry zaměřeno proti dosavadním politickým subjektům v zastupitelstvu a tedy i proti jejich zástupcům, které se naopak formou delegace zastupitelů na vyšší posty kandidátky pokouší dosavadní zastupitele v zastupitelstvu oproti vůli voličů udržet.

Fibikar a p. Jaroslav Kopecký. Na místo po p. Aleně Hůlkové tak nastoupil až čtvrtý náhradník p. Zdeněk Krčmář (Just 1999: 172–173). Dalším zajímavým faktem je to, že člen zastupitelstva Doc. PhDr. Vladimír Wolf se svého postu zastupitele vzdal jenom cca. 8 měsíců před koncem volebního období, tedy v únoru 2002 (Just 2003: 27).

Tabulka č. 8: Zastupitelé, kteří v následujících volbách znovu kandidovali

Komunální volby	Zastupitelé, kteří znovu kandidovali	Zastupitelé, kteří znovu kandidovali v %	Zastupitelé, kteří ve volbách uspěli	Zastupitelé, kteří ve volbách uspěli v %
1994	22 ⁴¹	42,31%	13	59,1%
1998	30	78,95%	18	60,00%
2002	24	60%	18	75%
2006	26	74,29%	22	84,62%
2010	30	85,71%	22	77,33%
2014	32	91,42%	18	56,25%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

V pozorovaném období lze sledovat, že velká většina dosavadních zastupitelů se vždy snaží obhájit svůj mandát, a to obvykle na kandidátce stran nebo hnutí, které dokáží proniknout do zastupitelstva. Od roku 2002 lze také pozorovat růst podílu zastupitelů, kteří se rozhodli znovu obhajovat svůj post. Z tabulky je zároveň jasné, že zastupitelé jsou při své obhajobě úspěšní, v každých sledovaných volbách dokázala uspět více než polovina kandidujících zastupitelů, kteří byli umístěni na takové kandidátce, jež dokázala ve volbách uspět. V posledních proběhnutých komunálních volbách, tedy v roce 2014, je však možné pozorovat relativně výrazný propad v úspěšnosti znovu kandidujících zastupitelů. A to například oproti roku 2010 nebo dokonce oproti roku 2006. Jedním z možných vysvětlení je to, že dokázaly uspět nové strany a hnutí, jako například hnutí ANO 2011 nebo Žít v Trutnově, které dokázaly společně získat 8 mandátů, kandidovaly bez toho, aby se na jejich kandidátkách objevili nějací zastupitelé, kteří byli mezi lety 2010 až 2014 v zastupitelstvu. Zároveň oslabily všechny strany, které v zastupitelstvu v uvedeném období zasedaly v zastupitelstvu v rámci volebního zisku a, až na TOP 09, ztratily mandáty (Volby.cz 2016), což

⁴¹ Ve volebním období 1990 až 1994 v Zastupitelstvu města Trutnova zasedalo celkem 52 osob, zastupitelstvo pak v tomto období mělo velikost 40 osob (Just 1995: 206–208).

vedlo k tomu, že mnozí dosavadní zastupitelé nedokázali do zastupitelstva znovu proniknout.

V rámci zastupitelů, kteří se ve volbách pokoušeli obhájit své mandáty, budeme rozlišovat několik kategorií, tak, jak byly vymezeny v rámci kapitoly 1.1 této práce. První kategorií představují ti znovu kandidující zastupitelé, kteří byli v rámci svých kandidátních listin umístěni na volitelné pozici, podařilo se jim znovu získat mandát, a mandát by dokázali obhájit i v případě, že by rozhodujícím kritériem byl pouze prostý počet získaných preferenčních hlasů, tedy tak, jak se rozhodovalo při volbách do městského zastupitelstva na podzim roku 1990 (Šedo 2009: 347–348).

Tabulka č. 9: Stávající zastupitelé, kteří byli znovu zvoleni z volitelného místa a byli by zvoleni i dle počtu obdržených preferenčních hlasů.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	10	45,45%
1998	11	36,67%
2002	14	58,33%
2006	18	69,23%
2010	20	66,66%
2014	13	40,62%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz.

V této kategorii je možné pozorovat ve sledovaném období nárůst počtu zastupitelů, kteří byli v rámci těchto podmínek zvoleni do městského zastupitelstva, především mezi lety 2002 až 2010. Obvyklou praxí politických subjektů v Trutnově je tedy umisťovat relativně významnou část svých dosavadních zastupitelů na čelní pozice kandidátních listin, čímž pak mohou využít jejich větší známost nebo oblíbenost mezi voliči pro navýšení svého volebního zisku. Z těchto výsledků pak také vyplývá, že voliči svými preferenčními hlasy podporují dosavadní zastupitele, i když jsou na zdánlivě výhodné pozici v rámci kandidátní listiny. Propad podílu těchto zastupitelů ve volbách v roce 1998 je možné vysvětlit velkou roztříštěností tehdejšího

zastupitelstva, kam bylo zvoleno hned 12 subjektů, přičemž žádný z nich nedisponoval výraznou mandátní převahou nad ostatními (Volby.cz 2016). V roce 2014 zase dokázaly uspět nové subjekty, jejichž kandidátky byly bez stávajících zastupitelů, naproti tomu stávající strany oslabily a někteří jejich zastupitelé tak nedokázali do zastupitelstva znovu proniknout.

Další zkoumanou kategorií znovu kandidujících zastupitelů jsou ti, kteří byli na volitelném místě kandidátky, byli zvoleni, ale v momentě, kdy by o jejich zvolení rozhodovala pouze míra získaných preferencí, do zastupitelstva by nepronikli, respektive na příslušné kandidátce se objevili lidé, kteří ačkoliv byli na nevolitelných postech, dokázali získat více preferenčních hlasů, nicméně ne tolik, aby překonali onu hranici 10%.

Tabulka č. 10: Počet stávajících zastupitelů, kteří byli z volitelného místa znovuzvoleni, ale podle počtu získaných preferencí by zvoleni nebyli.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	0	-
1998	0	-
2002	0	-
2006	0	-
2010	0	-
2014	1	3,13%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Počet zastupitelů, kteří byli ve sledovaném období zvoleni do zastupitelstva pouze proto, že jim jejich postavení na špičce kandidátky poskytovalo „ochranu“, a jejich soupeři z nižších částí kandidátky nebyli schopni překročit bariéru 10% preferenčních hlasů nad průměrný zisk dané kandidátní listiny, je v Trutnově naprosto marginální. Jediný takový případ se vyskytl při posledních volbách v roce 2014, kdy kandidátka a dosavadní zastupitelka za Občanskou demokratickou stranu Simona Horná byla sice zvolena do městského zastupitelstva, nicméně v situaci, kdy by rozhodujícím kritériem pro zvolení zastupitelem byl počet získaných

preferenčních hlasů, skončila by až na 14. místě⁴², přičemž ODS dokázala získat „jen“ 10 mandátů (Volby.cz 2016).

Další kategorie v tomto výzkumu zahrnuje ty zastupitele, kteří byli na kandidátní listině umístěni na volitelném místě, avšak i přesto nebyli do zastupitelstva znovuzvoleni. Na kandidátce se tak vyskytli kandidáti, kteří byli na nevolitelném místě, nicméně se jim podařilo získat více než 10% preferenčních hlasů, čímž se posunuli na pozice zajišťující udělení mandátu a tito stávající zastupitelé kvůli tomu ztratili mandát. Voliči v takovémto případě tedy usilovali o personální obměnu zastupitelstva, přičemž zastupitelé v této kategorii ztratili jejich důvěru.

Tabulka č. 11: Stávající zastupitelé, kteří byli na kandidátce na volitelném místě, ale do zastupitelstva zvoleni nebyli.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	1	4,54%
1998	5	16,67%
2002	3	12,5%
2006	2	7,69%
2010	1	3,33%
2014	2	6,25%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz.

Z dat je možné vyzorovat, že podíl neúspěšných zastupitelů není nijak výrazný, s výjimkou roku 1998, kdy neuspělo ve volbách hned 5 zastupitelů, což ale vychází z výsledků voleb z toho roku, kdy do zastupitelstva proniklo velké množství stran, přičemž některé z nich byly reprezentovány pouhým jedním nebo dvěma zastupiteli. Z výsledků není možné vyzorovat, že nahrazování zastupitelů probíhá rovnoměrně v rámci politických subjektů, přičemž není rozhodující, zde se jedná o politickou stranu nebo místní politické hnutí. Z dlouhodobě působících subjektů má v tomto ohledu nejmenší míru neúspěchu stávajících zastupitelů ODS, u

⁴² Místo ní by do zastupitelstva pronikl jiný dosavadní zastupitel, Mgr. Jiří Paták, který byl na jedenáctém místě kandidátky a obdržel o 179 hlasů více než Horná (Volby.cz 2016).

kteřé byl, v rámci podmínek této kategorie, pouze jeden případ, a to v roce 1998⁴³. Na druhém pólu je ČSSD, u které k tomuto jevu došlo celkem pětkrát⁴⁴, při každých volbách kromě těch v roce 2010 (Volby.cz 2016).

Z hlediska otázky, zda je možné tyto údaje reprezentovat jako jev obměny personálního složení městského zastupitelstva, není možné zaujmout zcela jednoznačné stanovisko. Z celkového počtu 14 zastupitelů této kategorie bylo pouze pět z nich nahrazeno „novým“ zastupitelem, respektive takovým člověkem, jenž v předchozím volebním období nebyl členem zastupitelstva města (Volby.cz 2016). Devět pak ztratilo svůj mandát ve prospěch jiného kolegy zastupitele, což tedy není možné považovat za výraz touhy po výraznější personální obměně.

Zastupitelé, zvolení na základě dalšího kritéria, pak představují situaci, kdy zastupitelé obhajující mandát, jejich strany nebo hnutí umístili na nevolitelná místa kandidátky, a oni se přesto dokázali do zastupitelstva opět probojovat. Výskyt zastupitelů v této kategorii by pak tedy ukazoval na podporu dosavadních zastupitelů ze strany voličů, kteří svými preferencemi upřednostňují rigiditu ve složení obecního zastupitelského orgánu.

⁴³ Neúspěšným kandidátem byl p. Jaroslav Chvoj, který byl na třetím místě tehdejší kandidátky (Volby.cz 2016).

⁴⁴ V roce 1994 neuspěl p. Jan Mrkvica (č. 5 na kandidátce), v roce 1998 Mgr. Hana Cermánková (číslo 4), ve volbách 2002 JUDr. Petr Jiránek (číslo 6), v roce 2006 Mgr. J. Maršíková (číslo 3) a v posledních komunálních volbách nedokázal do zastupitelstva proniknout p. Jaroslav Špaček, který byl na kandidátce na druhém místě (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 12: Dosavadní zastupitelé, kteří na kandidátce byli umístěni na nevolitelném místě, ale do zastupitelstva se nakonec znovu dostali.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	3	13,63%
1998	7	23,33%
2002	4	16,66%
2006	4	15,38%
2010	2	6,66%
2014	4	12,50%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz.

Z výsledků v tabulce je patrné, že podíl takovýchto zastupitelů se nedá považovat za zcela marginální, a že voliči při svém rozhodování primárně nehledí na postavení kandidátů na kandidátce, ale podporují tedy i ty dosavadní zastupitele, které jinak „jejich“ strany a hnutí odsunuly v rámci kandidátky na horší pozice. Větší počet takovýchto kandidátů je ve sledovaném časovém období možné vysledovat u sociálních demokratů, kde mezi lety 1994 až 2014 bylo z nevolitelných postů zvoleno celkem 6 zastupitelů, přičemž k tomuto jevu došlo v každých komunálních volbách⁴⁵, kromě těch, které se konaly na podzim 2010 (Volby.cz 2016). Naopak, u další významné strany trutnovské politiky, ODS, je počet takovýchto kandidátů naprosto marginální⁴⁶, což je možné zdůvodnit i tím, že občanskí demokraté nasazují své zastupitele téměř výhradně na čelní pozice kandidátek, což v kombinaci s tradičně silnými volebními zisky této strany, které se promítají do většího množství volitelných míst na kandidátce, způsobuje to, že zastupitelé ODS jsou obvykle znovu voleni v rámci

⁴⁵ Ve volbách 2006 byli zvoleni z nevolitelného místa dokonce dva zastupitelé, z celkového počtu pěti, které dokázali sociální demokraté ve volbách získat. Konkrétně se jednalo o kandidáty na pozicích 6 a 8, Ing. J. Kužel a Mgr. Roman Hásek (Volby.cz 2016).

⁴⁶ Jediným zastupitelem, který byl znovu zvolen, v rámci podmínek této kategorie, byl v roce 1998 MUDr. Jiří Sombota, kandidátní číslo 14. Toto zvolení však není ani možné považovat za snahu voličů ODS podporovat dosavadní zastupitele, protože MUDr. Sombota získal svůj post na úkor jiného dosavadního zastupitele, Ing. Miloslava Rady (Volby.cz 2016).

volitelných míst. Od komunálních voleb 2002 navíc dochází k tomu, že na kandidátkách ODS jsou zvoleni ti kandidáti, kteří jsou dislokováni na volitelném místě, kandidáti pod nimi pak nejsou schopni překonat 10% hranici. Za „rekordmana“ v této kategorii by se dal považovat zastupitel Milan Lhoták, který dokázal z nevolitelného místa do zastupitelstva proniknout opakovaně třikrát za sebou, od voleb v roce 2006 (Volby.cz 2016).

Z celkového počtu 24 zastupitelů této kategorie, kteří v průběhu sledovaných dvaceti let získali post zastupitele, celkem 16 z nich, což představuje 66,6%, bylo znovuzvoleno na úkor nově kandidující osoby, tedy takového kandidáta, který v předešlém volebním období v zastupitelstvu nezasedal, což tedy odkazuje na to, že stávající zastupitelé jsou před novými kandidáty ve výhodě, přičemž voliči preferující dosavadní zastupitele svým hlasováním podporují personální kontinuitu voleného orgánu.

V páté zkoumané kategorii dosavadních zastupitelů usilujících o další znovuzvolení, budou ti na nevolitelných místech, kteří nebyli zvoleni, protože nedokázali překonat limit 10% více preferenčních hlasů než je průměrný výsledek kandidátů na dané listině. Nicméně za předpokladu, že by tento limit nebyl zaveden, a rozhodovalo by se pouze podle zisku preferenčních hlasů, tito kandidáti by post zastupitele dokázali uzmout. Získali by tedy větší počet preferencí, než někteří zvolení kandidáti, ale ne takový, aby to stačilo pro posun vzhůru na kandidátce.

Tabulka č. 13: Dosavadní zastupitelé, kteří z nevolitelného místa nebyli zvoleni, protože nedokázali překonat limit 10%.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	0	-
1998	0	-
2002	1	4,16%
2006	0	-
2010	1	3,33%
2014	1	3,13%

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Podíl zastupitelů této kategorie je v Trutnově zanedbatelný, v průběhu posledních šesti voleb došlo k tomu, že by stávající zastupitel nebyl zvolen z nevolitelného místa do zastupitelstva jenom proto, že nedokázal svými preferenčními hlasy překročit 10% hranici, pouze třikrát. Ve všech případech se jednalo o kandidáty na listině ODS⁴⁷ (Volby.cz 2016). Z těchto výsledků vyplývá, že pokud již voliči zastupitele podporovali svými preferencemi, tak to bylo povětšinou v takové míře, která postačovala k tomu, aby se tito kandidáti do zastupitelstva opravdu dostali.

Poslední kategorií v rámci znovu kandidujících zastupitelů představuje případ, kdy byl zastupitel umístěn na nevolitelném místě, nezískal mandát a nezískal ani více preferenčních hlasů nežli některý ze zvolených kandidátů. Tito zastupitelé tak přes svou výhodu držitele mandátu nezískali výraznější podporu voličů.

Tabulka č. 14: Dosavadní zastupitelé, kteří nebyli z nevolitelného místa zvoleni a nebyli by zvoleni ani na základě získaných preferencí.

Komunální volby	Počet zastupitelů	Podíl v %
1994	8	36,37%
1998	7	23,33%
2002	2	8,33%
2006	2	7,69%
2010	5	16,66%
2014	11	34,38%

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Počet zastupitelů, kteří byli nominováni na nevolitelném místě, nebyli zvoleni a nebyli by zvoleni ani za předpokladu, že by se o zvolení kandidátů rozhodovalo na základě zisku preferenčních hlasů, je v rámci našeho výzkumu druhý nejpočetnější, hned za zastupiteli, nominovanými na volitelném místě, zvolenými a zvolenými i s dostatkem získaných

⁴⁷ V roce 2002 to byl Ing. Miloslav Rada (číslo 14 na kandidátce), v roce 2010 MUDr. Jozef Kochan (č. 15) a v roce 2014 Mgr. Jiří Paták (číslo 11) (Volby.cz 2016).

preferenčních hlasů. Největší podíl zastupitelů této kategorie byl ve volbách v roce 1994 a pak při zatím posledních volbách v roce 2014. Nicméně zatímco v roce 1994 byl počet takovýchto kandidátů celkem rovnoměrně rozložen⁴⁸ mezi různé strany, v roce 2014 pak celou polovinu kandidátů této kategorie představují kandidáti z volební listiny ODS, která jednak utrpěla relativně výraznou ztrátu mandátů (Volby.cz 2016), a také část jejich dlouholetých zastupitelů byla odsunuta do méně volitelných pozic, než na jaké byli dříve zvyklí. V tomto případě však můžeme hovořit o určité shodě navrhuujících stran a vůle voličů, kdy byli jako kandidáti nepodpořeni jak svou stranou či hnutím, tak voliči daného subjektu.

3.2 Kandidáti, kteří v předešlém volebním období nebyli v zastupitelstvu

V této části výzkumu se budeme zabývat tím, jakou míru úspěšnosti při své snaze být zvoleni do zastupitelstva města Trutnova, disponují „noví“ kandidáti, tedy takoví kandidáti, kteří v období přímo předcházejícím příslušným komunálními volbám nebyli členy zastupitelstva. Znovu nás budou zajímat pouze kandidáti těch politických listin, které získaly alespoň jeden mandát, a jejichž kandidáti tak měli reálnou šanci na zvolení.

Tabulka č. 15: Celkový počet nově kandidujících osob na kandidátkách stran, které dokázali proniknout do zastupitelstva města.

Komunální volby	Počet „nových“ kandidátů
1994	233
1998	362
2002	175
2006	171
2010	167
2014	232

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

⁴⁸ V roce 1994 byli zastupitelé této kategorie zastoupeni na kandidátkách ODA (2), KSČM (1), ČSSD (1), ODS (2), KDU-ČSL (1) a Strana demokratické levice (1) (Volby.cz 2016).

Pokles počtu kandidátů, který započal při volbách v roce 2002, pochopitelně souvisí s omezením počtu stran, v souvislosti se zavedením uzavírací klauzule. Nárůst, který je možné vidět při doposud posledních volbách v roce 2014, byl podmíněn tím, že ve volbách uspěly dva nové politické subjekty, a to hnutí ANO 2011 a společná kandidátka Strany zelených, České pirátské strany a Liberálně ekologické strany, pod názvem Žít v Trutnově (Žít v Trutnově 2014).

Pro rozdělení jednotlivých nových kandidátů v rámci výzkumu použijeme stejná dělicí kritéria, jaká byla využita v předcházející části, kdy jsme zkoumali kandidaturu dosavadních zastupitelů. Dá se očekávat, že nejvíce těchto kandidátů bude spadat do kategorie těch, kteří byli na kandidátkách na nevolitelném postu, nebyli zvoleni a nebyli by zvoleni ani v případě, že by o tom rozhodoval pouze počet preferenčních hlasů, které voliči jednotlivým kandidátům udělili, což potvrzují i výsledky, z následující tabulky.

Tabulka č. 16: Noví kandidáti, kteří nebyli zvoleni z nevolitelného místa, a nebyli by zvoleni, ani v případě, že by se bral v potaz pouze zisk preferenčních hlasů.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %	Počet kandidátů ostatních kategorií
1994	204	87,55%	29
1998	337	93,09%	25
2002	154	88%	21
2006	156	91,23%	15
2010	152	91,02%	15
2014	212	91,38%	20

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Vysoké procento právě těchto kandidátů pochopitelně není překvapivé, vzhledem k tomu, že velká část kandidujících subjektů obvykle dosáhne na maximálně pětičlenné zastoupení v zastupitelstvu, o které se navíc obvykle podělí kandidáti z předních míst kandidátek, což nezřídka

kdy bývají stávající zastupitelé. Velké množství kandidátů, především pak těch, kteří jsou ve druhé polovině kandidátních listin, obvykle slouží pouze jako určité „doplnění“ kandidátek, aby nedošlo k případnému znevýhodnění dané strany při přepočtu hlasů, nicméně jejich reálná šance na získání mandátu je dosti marginální.

Zajímavější kategorií již představují kandidáti, které strany nebo hnutí nominovaly na čelní místa kandidátek a voliči je následně také zvolili, přičemž kandidáti od nich získali velké množství preferenčních hlasů.

Tabulka č. 17: Noví kandidáti, kteří byli zvoleni z volitelného místa s dostatkem preferencí.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %⁴⁹
1994	11	36,66%
1998	5	20%
2002	10	47,62%
2006	7	46,66%
2010	7	46,66%
2014	12	60%

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Počet těchto kandidátů v průběhu sledovaného období se sice nedá označit za konstantní, výkyvy je možné pozorovat v letech 1994, 1998 a 2014. V roce 1994 spadali 4 zvolení kandidáti KSČM právě do této kategorie, v roce 2002 zase došlo k výraznému nárůstu mandátů ve prospěch ODS⁵⁰, přičemž 5 zvolených kandidátů ODS splňovalo předpoklady této kategorie. Na výsledky z roku 2014 je pak nutné pohlížet s určitou rezervou, kdy celkem 8 kandidátů⁵¹ této kategorie bylo zvoleno na

⁴⁹ Je spočítán dle počtu ostatních kandidátů v tabulce č. 16. Stejně tak tomu je i u následujících tabulek.

⁵⁰ Ve volbách v roce 2002 získala ODS o sedm mandátů více, než kolika disponovala v letech 1994–1998 (Volby.cz 2016).

⁵¹ Pokud bychom brali v potaz pouze strany, které byli v zastupitelstvu i v předešlém období, počet takovýchto kandidátů by byl pouze 4, po jednom u Sdružení pro Trutnov a KSČM, dva pak u občanských demokratů (Volby.cz 2016).

kandidátce hnutí ANO 2011 a sdružení Žít v Trutnově (Volby.cz 2016), přičemž na těchto kandidátkách byla naprostá absence nějakých dosavadních zastupitelů, se kterými se noví zastupitelé nemuseli potýkat. Počet těchto kandidátů je pak obvykle nižší, než počet dosavadních zastupitelů, zvolených na základě stejných podmínek, což je však možné zdůvodnit tím, že politické strany, samozřejmě obvykle s výjimkou nově kandidujících uskupení, na volitelná místa kandidátky spíše preferují umístění „svých“ zastupitelů, u kterých cítí větší šanci na volební úspěch.

V další kategorii jsou zahrnuti kandidáti, kteří byli sice zvoleni z volitelného místa kandidátky do zastupitelstva, nicméně pouze díky ochraně, kterou jim jejich kandidátní post zajišťoval. Na kandidátce pod nimi se našel kandidát, či více kandidátů, kteří získali více preferenčních hlasů než oni, nicméně nebyl to dostatečný počet hlasů pro to, aby překročili hranici 10% pro posun vzhůru na listině.

Tabulka č. 18: Noví kandidáti, kteří byli zvoleni z volitelného místa, ale podle počtu preferencí by zvoleni nebyli.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %
1994	2	6,66%
1998	0	-
2002	1	4,76%
2006	1	6,66%
2010	1	6,66%
2014	0	-

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Početní výskyt nových kandidátů této kategorie je v našem výzkumu relativně omezený, ve volbách 1998 a 2014 nenajdeme ani jednoho kandidáta, který by dostal podmínkám této kategorie. Z celkového počtu pěti kandidátů této kategorie byli 3 z nich zvoleni na úkor jiného nového kandidáta, zbývající dva pak místo některého ze stávajících zastupitelů.

Třetí nejpočetnější kategorie v rámci výzkumu volby nových kandidátů do trutnovského zastupitelstva představují kandidáti, které voliči

do zastupitelstva ne zvolili, přesto, že na kandidátní listině disponovali výhodnou pozicí na kandidátní listině.

Tabulka č. 19: Noví kandidáti, kteří byli na volitelném místě, ale přesto nebyli zvoleni.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %
1994	8	26,66%
1998	11	44%
2002	5	25,81%
2006	4	26,66%
2010	4	26,66%
2014	5	25%

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Podíl těchto zastupitelů je vyšší, než tomu bylo v případě kandidujících dosavadních zastupitelů. Z toho plyne, že je tedy méně pravděpodobné, že z volitelného místa nebude zvolen stávající zastupitel, než nový. Ze stran, které se v zastupitelstvu vyskytují dlouhodobě, tedy v našem případě po celé námi sledované období, je nejvíce kandidátů této kategorie z ČSSD⁵². Naopak, žádný případ se za celou dobu nevyskytl na kandidátce občanských demokratů (Volby.cz 2016). Voliči spíše upřednostňují nezvolení nového zastupitele z volitelného místa na úkor jiného nového zastupitele, nicméně pochopitelně dochází i k případům, že voliči spíše preferují místo nového kandidáta na dosavadního zastupitele⁵³.

Dalším zkoumaným segmentem je situace, kdy je nový kandidát zvolen do zastupitelstva, a to i přes to, že na kandidátce byl na nevolitelném místě.

⁵² Z celkových 37 kandidátů mezi lety 1994–2014 jich 9 bylo ze sociální demokracie (Volby.cz 2016).

⁵³ Konkrétně se jednalo o 13 případů z 37 (Volby.cz 2016).

Tabulka č. 20: Noví kandidáti na nevolitelném postu, kteří byli zvoleni.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %
1994	6	20%
1998	9	36%
2002	5	23,81%
2006	2	13,33%
2010	3	20%
2014	3	15%

Zdroj: vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

V každém z námi sledovaných období došlo k této situaci u ČSSD, kdy ve volbách 1994, 1998 a 2002 byli na kandidátce ČSSD zvoleni z nevolitelného místa vždy dva noví zastupitelé, ve volbách 2006, 2010 a 2014 to pak bylo po jednom zastupiteli v každých volbách (Volby.cz 2016). Ve velké většině případů došlo ke zvolení takového nového kandidáta právě na úkor jiného nového kandidáta (Volby.cz 2016). V tomto případě tedy nelze hovořit o tom, že by zvolení nových kandidátů z nevolitelných pozic automaticky znamenalo touhu voličů o personální obměnu složení zastupitelstva.

Posledním zkoumaným fenoménem je pak to, kdy noví kandidáti nebyli zvoleni z nevolitelného místa kandidátky. Sice získali více preferencí než jiní zvolení zastupitelé, ale kvůli tomu, že nezískali dostatek preferenčních hlasů, aby se posunuli vzhůru, nebyli zvoleni do zastupitelstva.

Tabulka č. 21: Noví kandidáti nezvoleni z nevolitelného místa, protože nepřekročili 10% hranici.

Komunální volby	Počet kandidátů	Podíl v %
1994	2	6,66%
1998	0	-
2002	0	-
2006	1	6.66%
2010	0	-
2014	0	-

Zdroj: Vlastní výpočet na základě dat ze serveru Volby.cz

Z tabulky je patrné, že k takovéto situaci v Trutnově došlo pouze velmi výjimečně. Počet kandidátů této kategorie je během sledovaných dvaceti let stejný, jako v případě kandidátů, kteří svůj mandát obhájili. Za zmínku stojí také to, že stejně jako v případě znovu kandidujících zastupitelů se tyto případy vždy vyskytovaly na kandidátní listině ODS⁵⁴ (Volby.cz 2016). Ve všech třech případech byli místo těchto kandidátů nakonec zvoleni jiní noví kandidáti (Volby.cz 2016), tudíž ani jejich případné zvolení by primárně neukazovalo na snahu voličů tyto kandidáty podpořit s cílem personálních změn v zastupitelstvu.

3.3 Využívání preferenčních hlasů trutnovskými voliči

Z výsledků, které byly prezentovány v předcházejících dvou podkapitolách, je možné vyčíst, zda voliči v trutnovských komunálních volbách chtějí svým hlasováním vyvolat změny v rámci personálií v městském zastupitelstvu a podporují tedy svými preferenčními hlasy nové kandidáty, nebo jestli svou podporou přenášejí na kandidující zastupitele. Případně zda je podpora takovýchto kandidátů podmíněna jejich postavením na kandidátních listinách.

⁵⁴ Ve volbách v roce 1994 se jednalo o 2 kandidáty občanských demokratů, konkrétně o p. Václava Horáčka, na 13. místě kandidátky a o p. Michala Šubrtu na 19. místě. V roce 2006 nakonec do zastupitelstva nepronikl p. Tomáš Bučil, který na listině zaujímal 17. místo (Volby.cz 2016).

Na základě procentuálního výpočtu je možné vyvodit závěr, že stávající zastupitelé, kteří kandidují na volitelném místě kandidátky, mají větší pravděpodobnost zvolení, nežli noví kandidáti, kteří jsou umístěni na stejných pozicích. Kromě roku 2014 byli dosavadní zastupitelé zvoleni z volitelného místa s dostatkem preferencí v nadpoloviční většině všech kandidujících případů. V případě nových kandidátů byl tento poměr až do voleb 2014 vždy pod 50%, odchylka v posledních volbách je pak především způsobena zvolením zastupitelů za již zmiňované ANO 2011 a Žít v Trutnově. Zároveň je nutné zmínit, že většina zastupitelů obhajujících mandát je obvykle zařazena na volitelné místo kandidátky, kdy se strany a hnutí snaží využít pravděpodobnost jejich větší známosti mezi voliči, což se vzhledem k jejich vyšší úspěšnosti při snaze o zvolení nejspíše daří.

Výsledky ve druhé kategorii v obou skupinách kandidátů ukazují na to, že, hranice 10% průměrného počtu hlasů na kandidáty daného volebního subjektu pro postup vzhůru na listině, nemá příliš výrazný efekt, respektive, není, alespoň v trutnovských reáliích, tak výrazným, aby nějakým zásadním způsobem zvýhodňoval kandidáty z předních příček. Počet kandidátů, kteří byli zvoleni pouze díky tomu, že je tato podmínka „chránila“, je u obou typů kandidátů marginální. Stejně tak nebyly zjištěny nijak výrazné hodnoty, co se týká situace, kdy kandidáti, kteří na kandidátkách zaujímali nevolitelná místa, nebyli zvoleni do zastupitelstva, pouze proto, že se jim nepodařilo překonat onu desetiprocentní hranici, kdy tedy získali více preferencí než některý ze zvolených kandidátů, ale ne dost pro překročení daného limitu. V kategorii zastupitelů se během zkoumaných dvaceti let vyskytly pouze 3 takové případy, stejně tak u nových kandidátů. Dá se tedy předpokládat, že voliči jsou schopni koncentrovat své preferenční hlasování pro určité kandidáty do takové míry, že je to dostatečné pro zvolení příslušného kandidáta.

Míra neúspěšnosti kandidátů na volitelných místech je relativně dosti rozdílná při porovnávání znovu kandidujících zastupitelů a kandidátů, kteří v předchozím volebním období nezastávali politickou pozici v rámci zastupitelstva města. U stávajících zastupitelů je podíl neúspěšných kandidátů řádově několikrát nižší, než je tomu u nových kandidátů. Nejvyšší míry neúspěchu zastupitelé dosáhli v roce 1998. Za sledovaných dvacet let

bylo takovýchto případů dohromady čtrnáct, z nich ale pouze přibližně 35% těchto případů je možné definovat jako aspekt personální obměny zastupitelstva, kdy došlo k tomu, že stávající zastupitel byl nahrazen kandidátem, který ve volbách předcházejících období nezasedal v zastupitelstvu. U nových kandidátů je tato neúspěšnost vyšší, průměrná hodnota během sledovaných dvaceti let se pohybuje okolo 29%, přičemž přes 35% takovýchto kandidátů je nezvoleno na úkor dosavadního zastupitele. Většina těchto kandidátů tedy není podpořena proto, že důvěře voličů se těší jiný nový kandidát. Není proto možné primárně říci, že nepodpora nových kandidátů, kteří jsou na volitelných pozicích kandidátní listiny, je projevem snahy zachovat personální stabilitu zastupitelstva, protože většina těchto kandidátů je nakonec nahrazena jiným novým kandidátem.

Na snahu o udržení personální rigidity poukazují výsledky v kategorii stávajících zastupitelů, kteří byli zvoleni z nevolitelného místa. 2/3 těchto kandidátů je zvoleno na úkor kandidáta, který v předešlém období nebyl členem zastupitelstva, což vede k závěru, že voliči spíše preferují stávající zastupitele, kteří tedy využívají tzv. inkumbenčního efektu. Průměrný podíl kandidátů této kategorie na celkovém počtu znovuzvolených zastupitelů se přitom v uplynulých dvaceti letech pohyboval na úrovni 14,7%. Mezi znovu kandidujícími zastupiteli tak představovala třetí nejrozsáhlejší kategorii.

Druhou nejpočetnější kategorií u zastupitelů kandidujících ve volbách představuje ten případ, kdy jsou zastupitelé umístěni na nevolitelné místo a nejsou zvoleni, a nebyli by zvoleni ani v případě, že by o zisku mandátu rozhodoval pouze počet získaných preferenčních hlasů. Podíl této kategorie je řádově nižší, než u nových kandidátů, což je však pochopitelné, protože množství nových kandidátů je na listinách obvykle umístěno z toho důvodu, aby strany kandidátní listiny plně obsadily.

Výsledky v tabulce číslo 20 pak představují situaci, kdy se voliči vědomě snaží narušit dosavadní složení zastupitelstva a svou podporu směřují na kandidáty, kteří v zastupitelstvu nebyli a nejsou ani preferováni svou navrhujeící stranou. Průměr těchto kandidátů činil lehce přes 21% ostatních nových kandidátů, tedy všech kandidátů kromě těch, kteří spadali

do kategorie nezvolených z nevolitelného místa bez dostatku preferenčních hlasů. V poslední době se počet těchto kandidátů ustálil na hodnotě 5 a méně, přičemž tito kandidáti jsou obvykle voleni především na úkor jiných nových kandidátů, ne na úkor dosavadních zastupitelů, čímž tento jev nelze charakterizovat jako snahu o personální změny v Zastupitelstvu města Trutnova.

V otázce stranických kandidátek se na základě zpracovaných dat dá hovořit o tom, že nejméně do podoby složení kandidátky při volbách zasahují voliči ODS, kde obvykle dochází k jevu, kdy jsou kandidáti do zastupitelstva zvoleni dle pořadí toho, jak byli navrženi na kandidátní listině. Podobnou skutečnost je možné pozorovat u i komunistů.⁵⁵ Zde tedy existuje shoda nad kandidáty, které preferují jak stranické „sekretariáty“ tak i voliči. Naopak v případě ČSSD je patrné, že voliči mají v podpoře kandidátů jiné preference, než samotná navrhuje strana, protože v každých volbách došlo k tomu, že některý ze sociálně demokratických kandidátů na volitelném místě nakonec do zastupitelstva zvolen nebyl⁵⁶ (Volby.cz 2016). V případě Volby pro město, která je v zastupitelstvu nepřetržitě od roku 1998, se výstupy v jednotlivých volbách liší. Zatímco ve volbách v roce 2006 byli zvoleni všichni kandidáti na volitelných místech a v roce 2010 $\frac{3}{4}$ těchto kandidátů ve volbách v posledních komunálních volbách pak uspěl pouze 1 z 3 kandidátů na volitelném místě (Volby.cz 2016). U ostatních stran a hnutí je obtížné dlouhodobý trend v této oblasti vysledovat, vzhledem k tomu, že v zastupitelstvu byly pouze omezené období, nebo docházelo k různým transformacím kandidátek, tudíž je obtížné vysledovat případnou návaznost jednotlivých subjektů.

⁵⁵ Zde se dá považovat za deviantní případ situace při volbách v roce 2002, kdy ze čtyř kandidátů na volitelném místě byli zvoleni pouze 2 (Volby.cz 2016).

⁵⁶ V případě voleb v roce 1994, 1998, 2006 a 2014 nebylo zvoleno dokonce 50% a více procent kandidátů z volitelných pozic (Volby.cz 2016)

ZÁVĚR

Bakalářská práce se po obsahové stránce zabývala sférou komunální politiky, konkrétně pak problematikou preferenčního hlasování při volbách do Zastupitelstva města Trutnova a vlivem tohoto hlasování na personální stabilitu hlavního městského voleného orgánu, tedy zastupitelstva. Výzkum byl realizován na výsledcích všech komunálních voleb, které proběhly v rámci existence samostatné České republiky. Vzhledem k výběru relativně rozsáhlého časového období tak bylo možné sledovat i to, zda se v průběhu dvou desetiletí v tomto ohledu nějakým zásadním způsobem měnily výsledky a přístup voličů k udělování preferenčních hlasů pro jednotlivé kandidáty.

V první, teoreticko-deskriptivní části práce došlo k popsání samotného postupu výzkumu, včetně definice jednotlivých kategorií, do kterých pak v rámci větší přehlednosti našeho výzkumu, byli místní komunální kandidáti rozděleni. Toto rozřazení následně bylo aplikováno v analytické kapitole. Dále byly vysvětleny hlavní pojmy, důležité pro uchopení a pochopení úrovně komunální politiky a jejího institucionálního rázu, těmto věcem si primárně věnovaly podkapitoly, ve kterých byl dán prostor pro vymezení a popsání struktury obecních orgánů a jejich pravomocí, se zvláštním zaměřením na zastupitelstva měst a obcí, jakožto jejich nejvýznamnějšího orgánu z politického hlediska. Vzhledem k tomu, že komunální volební systém v průběhu zkoumaných dvaceti let doznal několika zásadních změn, soustředili jsme se i na zaznamenání těchto formálních změn ve volebních zákonech, jejich dopadů v praxi volebního procesu a v neposlední řadě i problematickými aspekty současného nastavení komunálního volebního systému, který se, oproti dalším používaným systémům rozdělování hlasů při volbách, které jsou v České republice užívané, liší především relativně vysokou mírou matoucnosti pro voliče, kteří mají často zkreslené představy o tom, k čemu má vést jejich způsob hlasování.

V další části teoretické kapitoly této bakalářské práce jsme se zaměřili na to, jak se při preferenčním hlasování voliči chovají, a zda existují nějaké trendy v rozhodování voličů. V tomto ohledu nelze nezmínit vliv takzvaného inkumbenčního efektu, a to jak v případech ze zahraničí,

jakými jsou například komunální volby v Norsku, stejně tak je tento efekt zkoumán v prostředí české místní politiky, například v textu Josefa Bernarda a Dana Ryšavého, kteří zjistili, že znovu kandidující zastupitelé mají násobně větší šanci být zvoleni, než ostatní kandidáti.

Druhá kapitola byla především věnována stručné charakteristice zkoumané oblasti, v tomto případě tedy města Trutnova a jeho komunální politické scény, skrze popis výsledků jednotlivých komunálních voleb mezi lety 1994–2014, které všechny opanovala ODS. Podány byly informace o kandidujících politických subjektech a následných, po volbách, vzniklých exekutivních koalicích. Informace o výsledcích voleb byly čerpány převážně z volebního serveru Českého statistického úřadu *Volby.cz*, dalším neocenitelným zdrojem se, především v případě zaznamenávání složení městských koalic nebo při zaznamenávání personálních změn v zastupitelstvu, ukázala být městská kronika, především pak v rámci záznamů o komunální politice ve městě v průběhu 90. let minulého století.

Třetí, analytická kapitola, představovala hlavní těžiště celé práce. V této kapitole tedy došlo k celkové analýze personální stability Zastupitelstva města Trutnova, a bylo posouzeno to, zda voliči svým preferenčním hlasováním spíše přispívají k personální rigiditě tohoto orgánu, nebo zda naopak své preferenční hlasy využívají spíše ke snaze o personální obměnu zastupitelstva, případně, jestli je tato jejich potenciální snaha korunována úspěchem. Dle provedených výpočtů je možné určit hned několik závěrů. Za prvé, většina dosavadních zastupitelů, kteří se ve volbách rozhodli znovu kandidovat, byla umístěna na předních místech svých kandidátních listin, tedy na volitelných postech.

Za druhé, zastupitelé na těchto postech byli ve většině případů do zastupitelstva zvoleni, přičemž disponovali i výraznou podporou v rámci udělených preferencí, a to v takové míře, že by byli zvoleni i v případě, že by se o zisku mandátu rozhodovalo pouze na základě počtu obdržených preferenčních hlasů. Za třetí, nezanedbatelnou kategorií u kandidátů obhajujících mandát, představují ti, které jejich strany nebo hnutí odsunuly na kandidátkách na nevolitelné místo, přičemž voliči tyto kandidáty následně nepodpořili ani v rovině preferenčních hlasů, tato kategorie byla u znovu kandidujících zastupitelů druhou nejpočetnější. Dalším zjištěným

faktem je to, že relativně významnou kategorií výzkumu představovali znovu kandidující zastupitelé, které jejich strany sice nominovaly na nevolitelná místa kandidátky, ale díky vysokému zisku preferenčních hlasů dokázali tito kandidáti ve volbách znovu uspět. Tyto případy tedy ukazují, že hranice 10% pro postup vzhůru v rámci kandidátky, nepředstavuje výraznou překážku, a voliči jsou schopni svou podporu dostatečně koncentrovat. Kandidáti v této kategorii pak své posty ve většině případů získali na úkor nově kandidujících osob, a to asi ve dvou třetinách všech zkoumaných případů.

V kategorii, kde byly měřeny hodnoty u kandidátů, kteří nespádali do kategorie zastupitelů obhajujících mandát, nejvíce kandidátů spadalo do kategorie těch na nevolitelném místě, kteří nebyli zvoleni a navíc získali nedostatečný počet preferenčních hlasů, což vzhledem k celkovému počtu kandidujících osob a velikosti obsazovaného zastupitelského orgánu není nijak výrazně překvapující. V rámci provedeného výzkumu je důležité i registrovat výsledky v dalších kategoriích, především pak v situaci, kdy noví kandidáti nebyli zvoleni z volitelného místa, přičemž tyto hodnoty převyšovaly hodnoty stejné kategorie u kandidujících zastupitelů. U těch kandidátů, kteří naopak ve volbách uspěli a do zastupitelstva zvoleni byli, a to i přesto, že na kandidátce zaujíмали nevolitelnou pozici, pak převažovala situace, kdy tito kandidáti byli zvoleni na úkor jiných kandidátů bez předešlé zastupitelské zkušenosti, což tedy není možné charakterizovat jako snahu voličů o osobnostní obměnu složení zastupitelstva.

Po analýze výsledků ve třetí kapitole je tedy možné konstatovat, že trutnovští voliči spíše upřednostňují personální stabilitu svého městského zastupitelstva před nějakou jeho výraznější personální obměnou. Rozdíly v jednotlivých kategoriích však nejsou nijak závratné. V posledních volbách v roce 2014 je navíc možné pozorovat vzrůst míry úspěšnosti nových kandidátů ve volbách, což bylo primárně podmíněno výraznějšími zisky mandátů, které se podařily politickému hnutí ANO 2011 a volební koalici Žít v Trutnově. Kandidátky těchto subjektů byly zcela složeny z kandidátů, kteří v předchozím období nebyli členy zastupitelstva, což do značené míry mohlo zkreslit výsledky za rok 2014.

Dalším problematickým aspektem tohoto závěru pak může být fakt, že vzhledem k nepřehlednosti volebního systému nemusí voliči podporovat udržení stability složení zastupitelstva vědomě a výsledky tak mohou být pouhým vyústěním chybné interpretace fungování komunálního volebního systému. Z hlediska dalšího výzkumu by mohlo být zajímavé rozšířit výzkum na více objektů, které by měly podobné atributy a následně tyto výsledky komparovat, abychom zjistili, jak si námi zjištěné výsledky stojí v porovnání s jinými podobně velikými městy, ať už například v rámci Královéhradeckého kraje, nebo i v případě celé republiky.

Z literatury, která byla v práci využita, je důležité vyzdvihnout přínos knihy Stanislava Balíka *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994–2006*, která posloužila pro obecné seznámení a přiblížení sféry komunální politiky a jejích základních atributů. Velmi přínosné byly také články *Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky*, kde se autor mimo jiné zabýval i problematikou inkumbenčního efektu v české komunální politice, a samozřejmě i článek *Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů*, který představoval hlavní inspirační zdroj pro tuto práci. V neposlední řadě je nutné znovu zmínit volební server *Volby.cz* a *Kroniku města Trutnova*, protože bez dat v nich obsažených by vypracování práce v této podobě nebylo možné.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny:

Tištěné

Berman Group. 2015. *Vybrané socio-ekonomické analýzy jako podklad pro aktualizaci Strategického plánu rozvoje města Trutnov*. b. m.: b. n.

Just, Antonín. 1991. *Kronika města Trutnova 1990*. Trutnov: b. n.

Just, Antonín. 1995. *Kronika města Trutnova 1994*. Trutnov: b. n.

Just, Antonín. 1999. *Kronika města Trutnova 1998*. Trutnov: b. n.

Just, Antonín. 2003. *Kronika města Trutnova 2002*. Trutnov: b. n.

Just, Antonín. 2007. *Kronika města Trutnova 2006*. Trutnov: b. n.

Internetové zdroje

Cajthaml, Pavel. 2010. „Volby začínají. O post starosty Trutnova se utká 10 kandidátů.“ *Trutnovinky.cz*, 15. října 2010. Dostupné na: <http://archiv.trutnovinky.cz/index.php?gid=24759> (28. 02. 2016).

Cajthaml, Pavel. 2014. „Podepsáno! Novou koalici tvoří ODS, VPM, SPT a TOP 09. Má většinu 18 hlasů.“ *Trutnovinky.cz*, 13. října 2014. Dostupné na: <http://trutnovinky.cz/volby-2014/2014/rijen/podepsano!-novou-koalici-tvori-ods-vpm-spt-a-top09-ma-vetsinu-18-hlasu/> (28. 02. 2016).

Cajthaml, Pavel. 2014a. „Starostou města je znovu Ivan Adamec z ODS. Osmnácti hlasy z třiatřiceti.“ *Trutnovinky.cz*, 10. listopadu 2014. Dostupné na: <http://trutnovinky.cz/volby-2014/2014/listopad/starostou-mesta-je-znovu-ivan-adamec-z-ods-osmnacti-hlasy-z-triatriceti/> (28. 02. 2016).

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM). <http://cvvm.soc.cas.cz/>

Město Trutnov. <http://www.trutnov.cz/>

Trutnovinky.cz. 2010. „Starostou města se stal znovu Ivan Adamec. Dostal 26 hlasů z 32.“ 11. listopadu 2010. (28. 02. 2016).

Veřejná databáze Českého statistického úřadu. <https://vdb.czso.cz/>

Volby.cz. <http://www.volby.cz/>

Web Žít v Trutnově. <http://www.zitvtrutnove.cz/>

Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky. Dostupné na: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html> (28. 02. 2016).

Zákon č. 128/2000 Sb. Zákon o obcích (obecní zřízení). Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128> (23. 02. 2016).

Zákon č. 152/1994 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1994-152> (22. 02. 2016).

Zákon č. 368/1990 Sb. Zákon České národní rady o volbách do zastupitelstev v obcích. Dostupné na: http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1990/368990/Sb_368990_-----_.php (22. 02. 2016).

Zákon č. 491/2001 Sb. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-491> (23. 02. 2016).

Literatura:

Balík, Stanislav, Gongala, Petr a Gregor, Kamil. 2015. *Dvacet let komunálních voleb v ČR*. Brno: CDK.

Balík, Stanislav. 2003. „Vývoj obecního volebního práva od roku 1848 do současnosti.“ In: *Komunální volby v České republice v roce 2002*. Ed. Stanislav Balík. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Balík, Stanislav. 2006. „Komunální volby 2006.“ *Revue Politika* 4, č. 9. Dostupné na: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/480/komunalni-volby-2006> (5. 02. 2016).

Balík, Stanislav. 2008. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994–2006*. Brno: CDK.

Balík, Stanislav. 2009. *Komunální politika. Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada Publishing.

Balík, Stanislav. 2010. „Politická a stranická stabilita obecních orgánů 1990–2010. Případová studie obcí okresu Šumperk.“ *Acta Politologica* 2, č. 3. 17–29. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00084.pdf> (1. 02. 2016).

Bernard, Josef. 2012. „Individuální charakteristiky kandidátů ve volbách do zastupitelstev obcí a jejich vliv na volební výsledky.“ *Sociologický časopis* 48, č. 4, 613–630.

Bubeníček, Václav, Čmejrek, Jaroslav a Čopík, Jan. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing.

Čmejrek, Jaroslav. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství.

Chytilík, Roman, Šedo, Jakub et al. 2009. *Volební systémy*. Praha: Portál.

Karning, Albert a Walter, Oliver. 1981. „Joint Electoral Fate of Local Incumbents.“ *The Journal of Politics* 43, č. 3, 889–898.

Kaufmann, Karen. 2004. *The Urban Voter: Group Conflict and Mayoral Voting Behavior in American Cities*. Michigan: University of Michigan Press.

Koudelka, Zdeněk. 1995. „Komunální volby 1994.“ *Politologický časopis* 2, č. 1, 62–67.

Koudelka, Zdeněk. 2006. *Obecní samospráva: zákon o obcích v komentovaném znění*. Brno: Doplněk.

Lebeda, Tomáš. 2009. „Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva.“ *Acta Politologica* 1, č. 3, 332–343. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00056.pdf> (1. 02. 2016).

Martinussen, Pål. 2004. „Government Performance and Political Accountability at Subnational Level: The Electoral Fate of Local Incumbents in Norway.“ *Scandinavian Political Studies* 27, č. 3, 227–259.

Matson, Marsha a Fine, Terry Susan. 2006. „Gender, Ethnicity, and Ballot Information: Ballot Cues in Low-Information Elections.“ *State Politics & Policy Quarterly* 6, č.1, 49–72.

Outlý, Jan. 2004. *Studie o volbách do zastupitelstev v obcích*. Olomouc: Palackého univerzita.

Ryšavý, Dan a Šaradín, Pavel. 2011. *Zastupitelé českých města obcí v evropské perspektivě*. Praha: SLON.

Stone, Walter, Fulton, Sarah, Maestas, Cherie et al. 2010. „Incumbency Reconsidered: Prospects, Strategic Retirement, and Incumbent Quality in U.S. House Elections.“ *The Journal of Politics* 72, č. 1, 178–190.

Šedo, Jakub. 2009. „Preferenční hlasy v komunálních volbách – zdroj obměny či stability volených reprezentantů.“ *Acta Politologica* 1, č. 3, 344 – 365. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00057.pdf> (30. 01. 2016).

Vilímek, Petr. 2003. „Struktura a pravomoci orgánů obecní samosprávy.“ In: *Komunální volby v České republice v roce 2002*. Ed. Stanislav Balík. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Vodička, Karel a Cabada, Ladislav. 2011. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. Praha: Portál.

PŘÍLOHY (seznam)

Příloha č. 1: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 1994–1998 (str. 69).

Příloha č. 2: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 1998–2002 (str. 69).

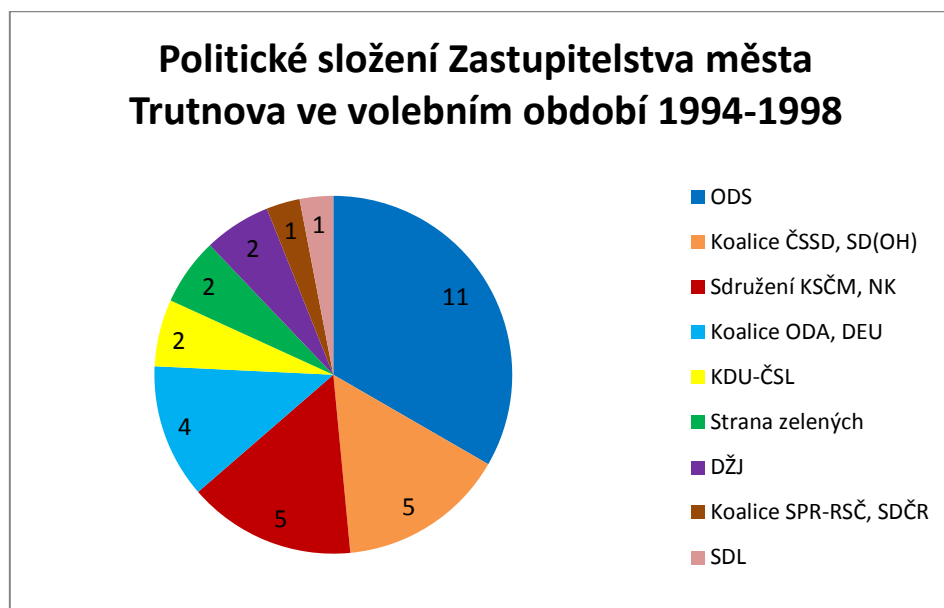
Příloha č. 3: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2002–2006 (str. 70).

Příloha č. 4: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2006–2010 (str. 70).

Příloha č. 5: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2010–2014 (str. 71).

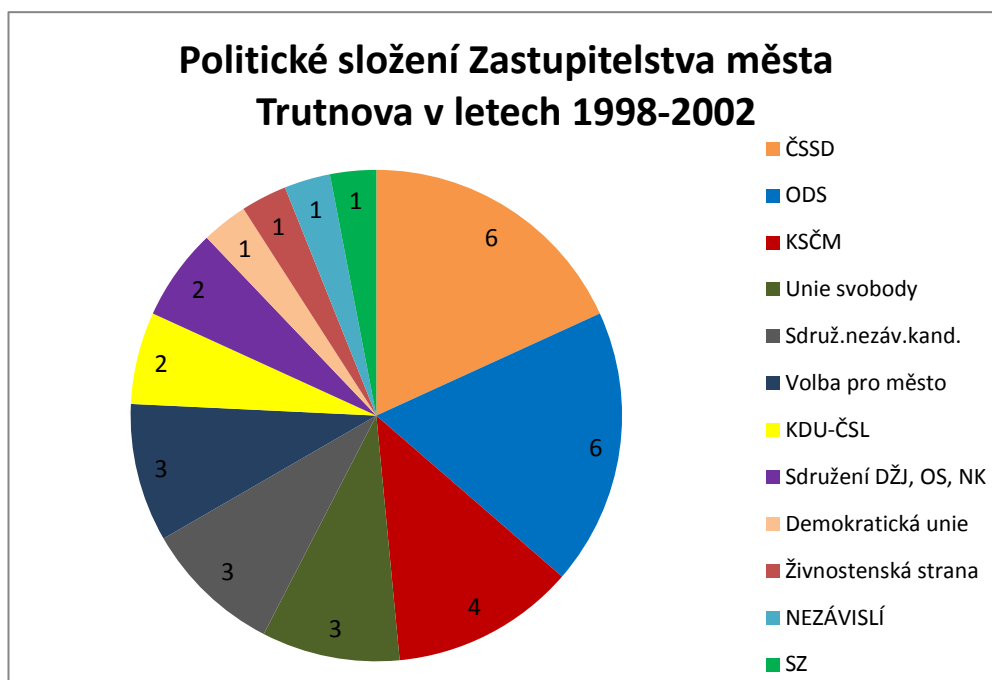
Příloha č. 6: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu po volbách v roce 2014 (str. 71).

Příloha č. 1: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 1994–1998.

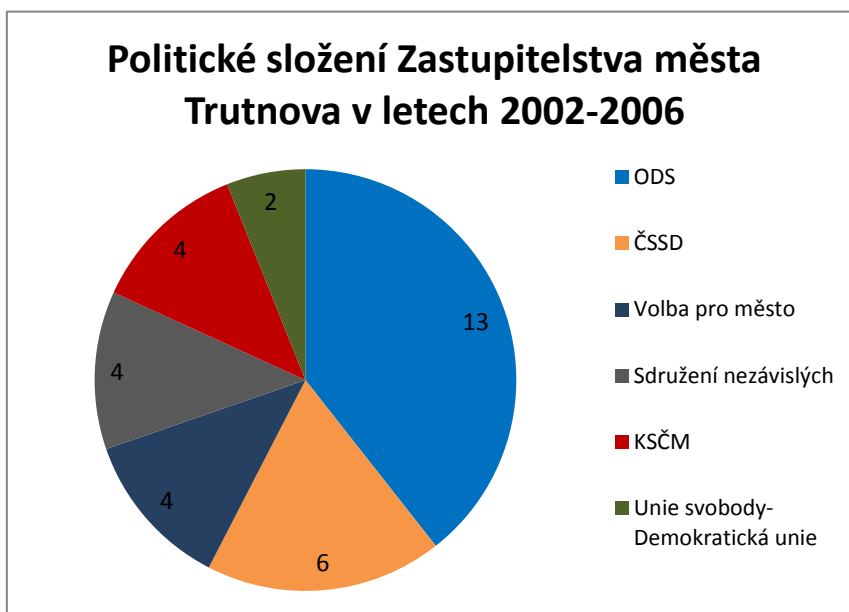
Zdroj: Volby.cz 2016

Příloha č. 2: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 1998–2002.

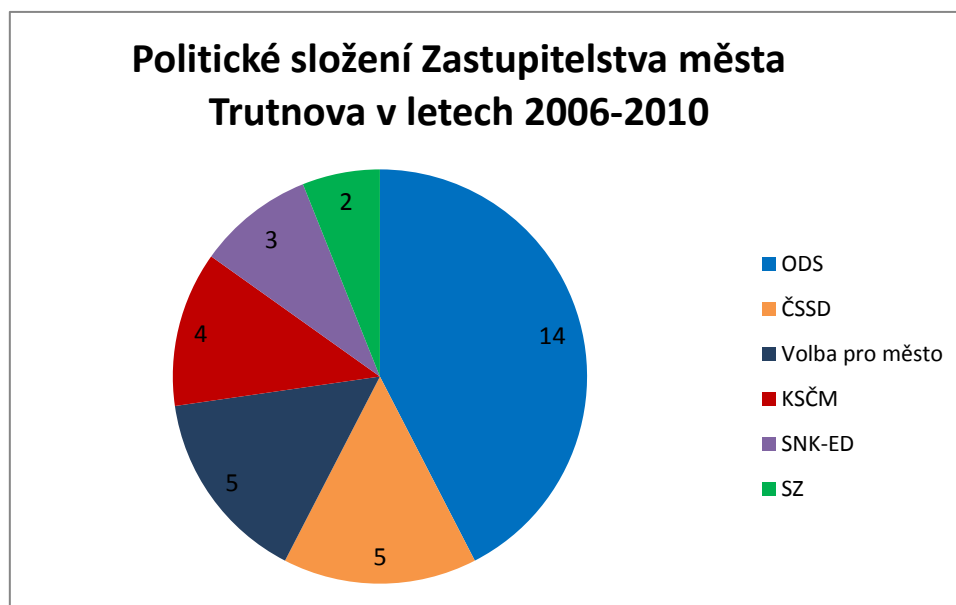
Zdroj: Volby.cz 2016

Příloha č. 3: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2002–2006.

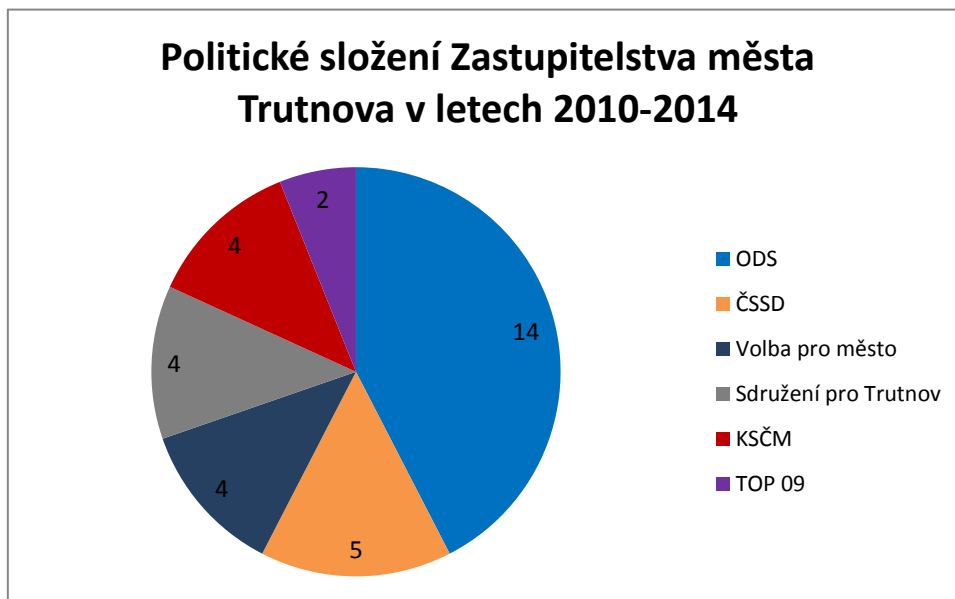
Zdroj: Volby.cz 2016

Příloha č. 4: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2006–2010.

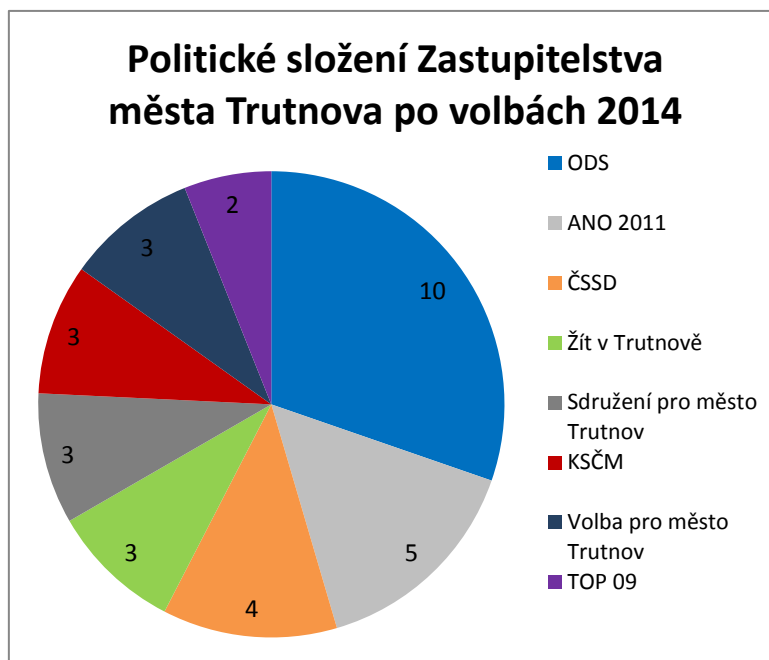
Zdroj: Volby.cz 2016

Příloha č. 5: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu ve volebním období 2010–2014.

Zdroj: Volby.cz 2016

Příloha č. 6: Graf počtu mandátů pro jednotlivá uskupení v zastupitelstvu po volbách v roce 2014.

Zdroj: Volby.cz 2016